

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šárka Raková

Romská otázka

Podmínky bydlení Romů

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jan Veselý, DiS.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Šárka Raková

Roma issue

Living conditions of the Roma

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Jan Veselý, DiS.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Ústí nad Labem dne 2. 2. 2013

Šárka Raková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Janu Veselému za jeho cenné připomínky, rady a metodické vedení práce.

Anotace

Romské etnikum, jejich kultura a životní styl, je předmětem zájmu společnosti po dlouhá staletí. Předmětem bakalářské práce je seznámení s romskou historií od momentu příchodu tohoto etnika do Evropy a Českých zemí po současnost. Zvláštní pozornost bude věnována podmínkám bydlení Romů a to jak z pohledu Evropského kontextu, tak ze situace bydlení Romů v České republice.

Práce je rozdělena do několika částí. Nejprve je stanoven cíl práce a pracovní hypotézy. Následuje teoretická část, ve které jsou uvedeny získané poznatky z historie i současnosti romského etnika a to jak ve všeobecné rovině, tak ve vztahu k podmínkám bydlení Romů. Poté již autorka v praktické části popisuje společnost CPI BYTY, a.s., v které probíhalo dotazníkové šetření. Praktická část také obsahuje rozbor jednotlivých okruhů otázek. V závěru práce bude uveden výsledek šetření a potvrzení či vyvrácení pracovních hypotéz.

Klíčové pojmy

Bydlení Romů, CPI BYTY, a.s., diskriminace, dotazníková šetření, historie Romů, nájemní bydlení, romská otázka, vyloučené lokality.

Annotation

The Roma ethnic group, their culture and lifestyle, has been the subject of interest for centuries. The subject of this bachelor thesis is the introduction to the history of the Roma from the moment this ethnic group arrived in Europe and the Czech lands to the present. Particular attention will be paid to the housing conditions of Roma from the perspective of the European context as well as the housing situation of Roma in the Czech Republic.

The work is divided into several parts. The first part determines the target and the hypotheses of the work. The theoretical part brings out the findings from the past and the present days of the Roma ethnic group in general as well as in relation to housing conditions of Roma. The practical work describes the CPI BYTY, a. s. company where the survey took place. The practical work also contains an analysis of each scope of questions. In the work conclusion the survey result along with the confirmation or the refutation of hypotheses will be presented.

Key words

CPI BYTY, a. s., discrimination, excluded sites, history of the Roma, rental housing, Roma housing, Roma issue, surveys.

Obsah

ÚVOD	9
1 CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY	10
1.1 Předmět a cíle práce	10
2 TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1 Historie Romů	11
2.1.1 Kdo jsou Romové	11
2.1.2 Původ Romů	12
2.1.3 Historie Romů v Evropě	13
2.1.4 Historie Romů v českých zemích	16
2.2 Postavení romského obyvatelstva v současnosti	17
2.2.1 Současnost Romů v Evropě	17
2.2.2 Současnost Romů v ČR	18
2.3 Bydlení romského obyvatelstva	20
2.3.1 Vztah Romů k otázce bydlení	20
2.3.2 Specifika soužití romského obyvatelstva	23
2.3.3 Bydlení Romů v Evropě	25
2.3.4 Bydlení Romů v ČR	27
2.4 Diskriminace v oblasti bydlení	31
2.4.1 Diskriminace Romů v oblasti bydlení a její projevy	32
2.4.2 Sociálně vyloučené lokality	33
2.4.3 Nejznámější sociálně vyloučené lokality	38
2.5 Podpora dostupnosti bydlení pro lidi ohrožené sociálním vyloučením	39
2.5.1 Mezinárodní perspektiva dostupnosti nájemního bydlení v rámci EU	39
2.5.2 Dekáda romské inkluze	40
2.5.3 Koncepce bydlení ČR do roku 2020	41

3 PRAKTICKÁ ČÁST	43
3.1 Stanovení pracovních hypotéz	43
3.2 Charakteristika společnosti CPI BYTY, a.s.	43
3.3 Dotazníkové šetření – metodologie	44
3.4 Dotazníkové šetření – I.	45
3.4.1 Cíl výzkumu	45
3.4.2 Stanovení hypotéz	45
3.4.3 Metodika průzkumu	46
3.4.4 Rozložení respondentů	46
3.4.5 Analýza a prezentace výsledků výzkumu	48
3.4.6 Zhodnocení hypotéz	57
3.5 Dotazníkové šetření – II.	58
3.5.1 Cíl výzkumu	58
3.5.2 Stanovení hypotéz	58
3.5.3 Metodika průzkumu	58
3.5.4 Rozložení respondentů	59
3.5.5 Analýza a prezentace výsledků výzkumu	61
3.5.6 Zhodnocení hypotéz	64
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK	72
SEZNAM PŘÍLOH	74
Příloha A - Dotazník I	I
Příloha B - Dotazník II	IV
Identifikace otázek podporujících jednotlivé hypotézy	VI

ÚVOD

Již ve středověku se objevili Romové na území dnešní Evropy. Od té doby vyvstávají otázky jako: odkud přišli, kdo jsou, jak žijí? Protože na tyto otázky nebylo snadné najít odpovědi, vznikal odstup mezi většinovou společností a jimi, a tento odstup přetrvává až do dnešní doby. Autorka bydlí od svého dětství v Ústí nad Labem. Ve městě, kde žije velký počet obyvatel této etnické skupiny. V současné době ekonomických problémů, dotýkajících se všech, vyvstávají na povrch stále více i problémy související se soužitím majoritní společnosti s Romskou menšinou. Při hledání příčin ekonomických potíží obyvatelstva dochází k hledání viníka. Problémy s Romy bývají považovány za jednu z těchto příčin.

Autorka je zaměstnána již 14 let ve společnosti, která se zabývá správou vlastních nemovitostí určených k bydlení nebo pronájmu nebytových prostor. Vlastní nemovitosti především v Ústeckém, Moravskoslezském kraji a Praze. Ve zmíněných oblastech se jedná především o města Litvínov, Janov, Ústí nad Labem, Česká Lípa, Praha a Třinec. Z uvedených lokalit vyplývá, že problematika romské otázky je zde velmi aktuální. Během svých pracovních povinností se autorka s touto etnickou minoritou osobně setkává. Zná problémy související se způsobem života i přístupem k bydlení. Z tohoto důvodu si autorka vybrala jako téma své bakalářské práce Romskou otázku s podtitulem Podmínky bydlení Romů.

1 CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY

1.1 Předmět a cíle práce

Předmětem bakalářské práce je seznámení se s historií, kulturou, životním stylem Romů a vztahu tohoto etnika k bydlení. Nastínit problémy s diskriminací Romů při získávání odpovídajícího bydlení a vysvětlení pojmu sociálního vyloučení a jeho vlivu na život romské komunity. Popsat přístup k bydlení sociálně ohrožených skupin a Romů v České republice a Evropě.

Konkrétním cílem práce je zjistit, zda nájemní bydlení představuje druh bydlení, který romská minorita považuje za vhodný pro svůj způsob života. Dalším cílem je zjistit osobní zkušenost Romů s diskriminací vůči své minoritě od spolubydlících a v zájmu objektiv-ty bude v rámci dotazníkového šetření zjištěn názor nájemníků z majoritní skupiny společnosti na ochotu bydlet v blízkosti romské menšiny či jiné etnické skupiny.

K naplnění stanovených cílů se bude postupovat následovně:

- vymezení pojmu Rom, vysvětlení původu Romů, jejich historie v evropském kontextu i v českých zemích,
- seznámení s postavením Romů v současnosti a to jak v Evropě, tak v České republice,
- na základě specifik soužití romské komunity vysvětlení vztahu Romů k bydlení,
- charakteristika problémů se získáváním a udržením bydlení Romů a programy evropských zemí i České republiky podporující přístup Romů k adekvátnímu bydlení,
- dotazníkové šetření potvrdí či vyvrátí hypotézy podporující teoretickou část práce, zejména otázku rasové diskriminace romské menšiny při získávání odpovídajícího bydlení a vzájemného soužití majoritní společnosti s romským etnikem.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Historie Romů

Romové patří k národnostní menšině v České republice. Přestože nejsou malým etnikem, o jejich historii a způsobu života je v naší společnosti malé povědomí. Z odborné literatury a dostupných zdrojů nelze získat ucelený přehled. Je to způsobeno i tím, že sami Romové nemají z minulosti uchovány žádné texty či jiné materiály, které by jejich historii osvětlily.

2.1.1 Kdo jsou Romové

Romy v užším, cílenějším vymezení popsal Š. Moravec následujícím způsobem: *„Rom jako antropologický typ. Rom je ten, kdo má například charakteristickou tmavou pigmentaci očí a vlasů, žlutohnědou barvu pleti přecházející od světlé až po výrazně tmavou.*

Rom jako nositel romské kultury v antropologickém smyslu. Rom je ten, kdo byl socializován do určitého komplexního integrovaného systému hodnot, principů sociální organizace, norem, způsobů řešení problémů apod., charakteristického pro nějakou část romské populace.

Rom jako příslušník romského národa. Rom je ten, kdo se cítí být příslušníkem nově se ustavujícího společenství lidí, považujících se za romský národ. Svě romství chápe jako svou národnost, užívá např. romštinu jako znak této příslušnosti. Rom jako charakteristika připsaná zevnějšku. Rom je ten, kdo je za Roma považován významnou částí svého okolí.“¹

Ve dnech 7. – 12. 4. 1971 se na předměstí Londýna uskutečnil první romský kongres. Na tomto kongresu byla mimo jiné přijata mezinárodní romská vlajka, hymna a sami Romové rozhodli o označení příslušníka romského národa jako Roma. Označení Rom (Romové) vychází z romských slov: rom = muž, manžel, romňi = žena, manželka, roma = lidé.

Do 90. let minulého století se v naší zemi běžně používalo pro občana romské národnosti označení Cikán. Toto označení bylo vžitě po generace a nikdo se nad tímto oz-

¹PROKEŠOVÁ, M., *Romové, otázky a hledání odpovědí*, s. 16. vyd. 1. Ostrava, Repronis, 2010, ISBN 978-80-7329-249-2.

načněním nepozastavoval. Dnes je však toto slovo vnímáno nejen majoritní skupinou obyvatelstva ale i samotnými Romy jako hanlivé. Autorka si však myslí, že označení Cikán není výsledkem rasistického myšlení majoritní skupiny obyvatel či xenofobie. Je to spíše všeobecné vnímání této skupiny obyvatel v historickém kontextu včetně chování v současnosti.

2.1.2 Původ Romů

Určení původu Romů byl obtížný úkol historiků. Jak uvádí autoři výukového pořadu o historii Romů AMORE ROMA „byly původně dvě hypotézy na pravlast Romů.“² Nejznámější a nejrozšířenější hypotéza na původ Romů byla, že pocházejí z Egypta, z kterého odešli do křesťanských zemí. Podle egyptského původu je některé země také pojmenovali. Např. španělština – Gitanos, angličtina – Gypsies, francouzština – Gitanes.

Druhou a v současnosti považovanou za správnou je hypotéza o indickém původu Romů. Dnes je tedy jako původní vlast Romů považována Indie. Není však jasné, na jakém stupni v hierarchii dané společnosti stáli. M. Prokešová uvádí: „*Domové je označení pro jednu z indických kast, a existuje předpoklad, že vzhledem k tomu, že zadopatrová hláska „d“ v evropských jazycích neexistuje, změnila se pod jejich vlivem v romštině na hlásku „r“. Rom tedy pochází ze staroindického slova Dom. Domové jsou ještě dnes jednou z nejrozšířenějších kast, především severní Indie.*“³

K potvrzení indického původu Romů se došlo celkem náhodou. V roce 1763 se setkal v Holandsku v Leidenu s několika Indy – Malabary, studenty medicíny student teologie Štefan Váli. Váli si všiml podobnosti s Romy, které znal z maďarského domova. Svoji domněnku potvrdil podobností slov používaných indickými studenty a slovy maďarských Romů. Zapsal si více jak tisíc slov malabarských studentů a ta porovnával s řečí Romů v Maďarsku. Tak byl dán základ studiu, kterému se poté věnovalo velké množství historiků, lingvistů i etnografů. Jednoduchým slovem, které může napomoci k takovému

²kolektiv autorů, AMORE ROMA , *Naši Romové*, Výukový pořad o historii, kultuře a tradicích Romů na VHS, vydal Videograph Pragafilm 2001, ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, nadačním fondem Dobrý soused, Muzeem romské kultury Brno

³PROKEŠOVÁ, M., *Romové, otázky a hledání odpovědí*, s. 26. Vyd. 1. Ostrava, Repronis, 2010, ISBN 978-80-7329-249-2.

osvětlení původu Romů, je slovo nos. V romštině se řekne nak, v bengálštině nák.

Indický původ dosvědčuje nejen jazyk (až 40% podobností či shody), ale také zvyky, morfologie a podobná struktura společnosti.

Důvody pro odchod Romů ze své domoviny nejsou však dodnes jasné. Je možné, že odchod byl pouze součástí velkého stěhování národů té doby. Důvody tohoto odchodu hledají i sami Romové. Jak je například patrné z básně Františka Demetera:

„Kde je dávná zem, co naše bývala?

Proč jsme ji opustili? Či sama nás vyhnala?

Smrt, války, hladomory nás hnaly do daleka?

Nebo ti bohatí, co nemají úctu pro člověka?

Nebo jsme do světa vydali se sami

hledat svým dětem štěstí a požehnání?

A když jsme nikde nenašli vlastní zem,

putovali jsme dál, dál a dál za sluncem.“⁴

Z textu uvedené básně by se dalo odvodit, že celá minulost i současnost je cesta za lepším životem.

Počátek putování Romů se datuje do 9. – 11. století našeho letopočtu. Směr jejich cesty lze vystopovat podle slov, které převzali od místních lidí. Z Indie se vydali do Mezopotámie a asijské části Turecka. Zde se přibližně na dobu tří století usadili a získávali zkušenosti s novou kulturou. Poté došlo k rozdělení na dvě větve. Část Romů pokračovala na Balkán do Řecka a dále, údolím Dunaje do Uher. Uhry byly výchozí pro další cestu do celé západní Evropy. Druhá větev přešla Arménii. Přes Kavkaz a Rusko dosáhli až Skandinávie. Romové se rozptýlili po celé Evropě, včetně Anglie a Skotska. Odhaduje se doba trvání migrace romského národa na 500 až 1 000 let.

2.1.3 Historie Romů v Evropě

Z výše uvedeného vyplývá, že Romové jsou specifický národ. Nemají totiž žádný mateřský stát, který by jim poskytoval ochranu. Po dlouhá staletí v té stejné situaci byli

⁴DEMETER, F., *Romaňi čirlatuňi phuv – Dávná zem Romů* [online][cit. 2012-09-30] Dostupné z: <http://www.dzaniben.cz/?m=SA&p=200701&i=20070101>), internetové stránky časopisu Romano Džaniben, vydavatel Romano džaniben, Biskupcova 85, Praha 3,

například také Židé. V dnešní době žijí Romové snad ve všech zemích Evropy. Zdálo by se, že po celou dobu jejich historie žili na okraji společnosti, nepřijímání majoritou. Nebylo to však od začátku. Na přelomu 14. a 15. století putovali Romové Evropou jakou poutníci, kteří musí putovat světem proto, že neposkytli pomoc Marii a Josefovi při útěku z Egypta před Herodem. Vydávali se za křesťanské kajícíky, kteří musí 7 let bloudit světem za trest, že opustili víru. V tehdejších dobách byli křesťanští obyvatelé povinni poutníky hostit a ubytovávat. V době Karla Velikého byla dokonce uzákoněna povinnost poskytnout poutníkům stravu, ubytování a oheň. Toto období trvalo po krátkou dobu. Podle D. Kozlíkové „v 90. letech 15. století sněm Svaté říše římské opakovaně obvinil Cikány ze zrady, vyzvědačství pro Turky a šíření nemocí. Byli vyhoštěni, a pokud do určité doby neodešli, mohl je kdokoli zabít. V roce 1510 bylo Romům zakázáno vstupovat na území Švýcarské konfederace pod trestem oběšení.“⁵ Z Romů se stali psanci, kteří byli v 15. a 16. století vyháněni z každé země kam vstoupili. Postupovali tak dále na západ. Na počátku 16. století vstoupili na území Anglie. Ani zde volnost jejich pohybu netrvala dlouho. Roku 1530 byl zákonem vydán zákaz vstupu Cikánů na anglické území. Podobně se situace vyvíjela i na dalším území Evropy, Skandinávii. Jediné místo kde mohli Romové žít, bylo Španělsko. Pod hrozbou trestů jako oběšení, posláním na galeje nebo nevolnictví museli opustit kočovný způsob života. Když se usadili a věnovali se řemeslu, byli přijati. V případě, že ve svém způsobu života chtěli pokračovat, nastal postih.

Autorka hledala odpověď na otázku proč taková změna v přístupu k Romům od okolního obyvatelstva? Z pramenů, ze kterých autorka vychází, vyplývá, že se během jejich putování neživilo jen řemeslnou prací, vykládáním karet a hudbou. Převážně ženy žebrały, v místech jejich výskytu docházelo ke krádežím a nepochopen byl i jejich kočovný způsob života. Do druhé poloviny 18. století byli tak Romové vyhnanci ve většině zemí Evropy. Tuto situaci popisuje ve své knize D. Kozlíková takto: „V Nizozemí se pořádaly tzv. *Heidenjachten* – hony na Cikány. Byly natolik úspěšné, že po roce 1728 jich už nebylo zapotřebí, neboť v zemi nezůstali žádní Romové. Do Švédska měli Romové po tři století od roku 1637 pod trestem smrti zakázaný vstup. Tento zákon přestal platit až v roce 1954.

⁵KOZLÍKOVÁ, D., *Romská otázka – překážka vstupu České republiky do Evropské unie?*, s. 11, Vydal Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2001, ISBN 80-7330-001-X .

Ve švýcarském Bernu mělo být podle opatření z roku 1727 chyceným Cikánům uřezané ucho, a pokud byli chyceni podruhé, měli být zabiti. Německý císař Karel VI. nařídil roku 1721 vyhubení všech Romů. ⁶

Po Španělsku kde měli Romové povolen pobyt, bylo ještě další území svolné s jejich výskytem. Byly to Uhry a Osmanská říše. Na území Uher byly královskými poddanými, kteří byli najímáni do armády jako vojáci, podíleli se na řemeslné výrobě. Známa byla jejich kovářská zručnost. S romskou otázkou se potýkala v druhé polovině 18. století i Marie Terezie. Ačkoliv nejdříve vydala příkaz vyhnat veškeré Cikány, žebráky a tuláky, později se snažila o usazení Romů a jejich začlenění do společnosti. Její způsob pomocí odebírání dětí a zasíláním na převýchovu, posíláním mladíků do armády nebyl Romy přijat. Také okolní obyvatelstvo nemělo pochopení pro nové sousedy. O určitou svobodu pro Romy se snažil i její syn Josef II. Dekretem v roce 1782 byl povolen volný pohyb Romů po zemi. Opuštění Uher však bylo zakázáno. Největší volnost měli Romové v 17. století v Osmanské říši. Zde měli stejná práva jako ostatní obyvatelé a mohli se více méně pohybovat po celém území.

Další období, kdy docházelo ke zmírňování represí vůči Romům, bylo období romantismu v 19. století. Vzhledem k jejich volnému pohybu a romantickým ideálem svobodného člověka se zdálo, že je jejich postavení lepší. V druhé polovině 19. století tak docházelo k opětovné migraci Romů z Uher do západní Evropy, která pokračovala až do 30. let 20. století. Pak nastalo nejhorší období, které kdy Romska populace zažila. V období 2. světové války docházelo hitlerovským Německem k cílenému vyvražďování Romů. Romové byli hromadně vyvražďováni v koncentračních táborech a stávali se obětmi během hrůzných pokusů nacistických „lékařů“.

Na koci 20. století vznikají romské organizace, romské vzdělávací spolky a sílí snaha asimilace Romů do společnosti. Dochází k organizování celosvětových sjezdů Romů, jako např. výše uvedený 1. Světový sjezd Romů v Londýně.

Po rozpadu komunistického uspořádání států východní Evropy dochází k další migraci Romů za lepším životem a to především do Británie, Kanady a USA.

Boj proti rasismu, diskriminaci a xenofobii se stal jedním z úkolů států Evropské unie.

⁶KOZLÍKOVÁ, D., Romska otázka – překážka vstupu České republiky do Evropské unie?, s. 12, Vydal Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2001, ISBN 80-7330-001-X.

15. července 1996 přijala Rada Evropské unie tzv. „Společnou akci“ k potírání rasismu a xenofobie. Státy usilující o vstup do Evropské unie musely zajistit rovné zacházení všem svým občanům ve všech oblastech života jako zaměstnání, školství, zdravotní péče, přístup ke službám a zboží. Průlomovou směrnicí 2000/43/EC přijala dne 29. 7. 2000 Rada EU princip rovného zacházení všech osob, bez ohledu na rasový či etnický původ.

2.1.4 Historie Romů v českých zemích

Vzhledem k tomu, že Romové nemají žádnou vlastní psanou historii, vychází se zejména z dobových kronik a podle těchto svědectví se odvozuje historie Romů v Českých zemích. Dle Ctibora Nečase: *„První Romy měl přivést do Uher r. 1219 král Ondřej II. při návratu z křížácké výpravy do Jeruzaléma. Zcela nepochybné, byť i velmi stručné údaje o romské populaci na uherském území pocházejí až ze 14. století.“*⁷

První pohyb Romů na ryze českém území dokumentuje „Dalimilova kronika“. Zde byl popisován příchod pětseti tatarských zvědů, včetně jejich oblečení a chování. Dle Muzea romské kultury je *„Za první nespornou zmínku o Romech na území českých zemí je pokládán zápis zařazený do Starých letopisů českých, který je datován do roku 1416 – „Také toho léta vláčili se Cikáni po zemi české a lidi mámili.“*⁸

V roce 1423 vydal Zikmund Lucemburský na Spišském hradě ochranný list romského vojvody Ladislava a jeho lidí. Tento list se zachoval a lze z něj vyčíst podporu Romům. Postavení Romů se však zhoršuje po exkomunikaci Romů z církve pařížským arcibiskupem roku 1427. Následuje období vyhoštění Romů z Českých zemí podporováno ujednáním moravského zemského sněmu v r. 1538 o vyhoštění Romů, nebo mandátem Ferdinanda I. z r. 1545 nařizujícím vyhnání Romů ze země.

17. století je obdobím tvrdého pronásledování, kdy v roce 1697 byli Romové prohlášeni za psance a pod podmínkou oběšení mužů a uřezání uší ženám vyhnáni za hranice.

Násilnou asimilaci Romů v období 18. století za vlády Marie Terezie popsala autorka v předešlé kapitole.

⁷NEČAS, C., *Romové v České republice včera a dnes*, s. 13, 2. Vydání Vydala Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta pedagogická, Olomouc 1993, ISBN 80-7067-310-9.

⁸MUZEUM ROMSKÉ KULTURY, *Dějiny Romů*, [online] poslední aktualizace 13. 1. 2010, 23:16, [cit. 2012-09-30] Dostupné z Copyright 2010.

Po roce 1918 a vzniku samostatného Československa se postavení Romů zlepšilo, nebylo však ještě úplně rovnoprávné. Vznikaly například romské školy a některé romské kulturní instituce.

Po 2. světové válce došlo k velkému stěhování Romů ze Slovenska do Čech. Na toto reagoval zákon v roce 1958, kdy bylo nařízeno trvalé usídlení kočujících osob. Násilím a proti svému přesvědčení byli Romové stěhováni do „kamenných“ domů a byl jim vnučován způsob života majoritní společnosti. Ze dne na den tak přišli o svůj tradiční způsob života, obživy a kultury a nedokázali se s novými podmínkami vyrovnat. Tehdejší národní výbory měly za úkol vést „zvláštní“ seznamy romského obyvatelstva bydlících v dané lokalitě. V roce 1965 vydala vláda „Usnesení o rozptylu romského obyvatelstva“. Šlo spíše o likvidaci romských osad. Další skrytá i otevřená asimilace Romů nastala po roce 1973, kdy byl zrušen Svaz Cikánů – Romů v Československu. Romové byli rozptýleni mezi majoritu, byla zakázána romština. Děti byly převážně vzdělávány v tzv. „zvláštních školách“, u romských žen docházelo k nevědomé sterilizaci. Tyto a jiné skutečnosti vyplynuly na povrch po změnách naší společnosti po roce 1989. Ani tento zlom však nezměnil některé zažitě předsudky vůči romskému obyvatelstvu. Naopak, v některých oblastech se stav zhoršil. Konkrétně v oblasti zajištění dostupného bydlení. Tomuto problému se však autorka bude věnovat dále.

2.2 Postavení romského obyvatelstva v současnosti

2.2.1 Současnost Romů v Evropě

Po pádu komunistických režimů v Evropě, začalo rozšiřování Evropské unie směrem na východ. Rozšiřováním až po současnost došlo k nejrozsáhlejší integraci v dějinách Evropy. Součástí začleňování jednotlivých států do EU byla povinnost splnit určité podmínky pro vstup do EU. V tzv. kodaňských kritériích z června 1993 bylo mimo ekonomických a politických kritérií také kritérium zajištění lidských práv a ochrany menšin. K prohloubení zajištění svobody, demokracie a lidských práv došlo v Amsterodamské smlouvě podepsané dne 2. 10. 1997. V červnu 2000 byla přijata tzv. „Směrnice o rasové rovnosti“ (Směrnice 2000/43/ES) Radou Evropské unie. Touto směrnicí se zavádí zásada

rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ. Zásada rovného zacházení se vztahuje na všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru. Předmětem je i rovnost v přístupu k bydlení.

Poté, co se ve dvou vlnách (r. 2004 a r. 2007) připojili do EU země bývalého východního bloku, zvýšil se tak několikanásobně počet romských obyvatel v EU. Tento počet se odhaduje na 10 až 12 milionů romských obyvatel, což představuje největší etnickou menšinu EU. Protože jich převážná většina žije v chudobě a na okraji společnosti, snaží se Evropská komise jako nadnárodní a nezávislý orgán EU, hájící zájmy Unie, navrhnout programy, zabývajícími se integrací romského obyvatelstva do společnosti. Mimo vzdělávací a kulturní pomoc je zapotřebí především pomoci ekonomické. Důležitým nástrojem této pomoci je Evropský sociální fond, který má k dispozici cca 12 miliard eur. Romská problematika není však v rámci EU řešena jednotně. Tato otázka je plně v kompetenci jednotlivých států. Z dostupné literatury také vyplývá, že v západní Evropě žije poměrně méně Romů než ve východní a střední. Také vzhledem k lepší ekonomické a společenské úrovni těchto zemí je postavení Romů lepší. Romové po dlouhou dobu nebyli nuceni do asimilace jako v komunistických zemích. Kočovný způsob jejich života jim nebyl zakázán a i v jiných oblastech tak mohli žít ve větší svobodě, než obyvatelstvo střední a východní Evropy. Je nutné ale poznamenat, že některé státy jako např. Francie, Řecko, Španělsko právně neuznávají existenci národnostních menšin. V rámci globalizace obývá západní Evropu velké množství lidí barevné pleti, a tak Romové nejsou tak viditelní na rozdíl od bývalých komunistických zemí, kde jsou na první pohled rozpoznatelnou menšinou.

Přese všechno pronásledují Romy problémy i v oblastech západní Evropy. Také zde jsou z velké části závislí na sociálních dávkách a v případě kočovného života ani nemají přístup k možným druhům pomoci, vzdělání a zdravotní péči.

2.2.2 Současnost Romů v ČR

Po roce 1990 se zdálo, že nastává obrat k lepšímu v postavení Romů v Čechách. Romové se aktivně zapojili do společenského a kulturního dění na lokální i celostátní úrovni. Při sčítání lidu v roce 1991 se naskytla Romům možnost poprvé se svobodně přihlásit k romské národnosti. Při sčítání se tak k romské národnosti přihlásilo cca 33 tisíc Romů.

Vznikalo množství zájmových i politických romských organizací. Vláda vyčleňovala prostředky na zlepšení situace Romů. Bohužel to však bylo zdání klamné. Politické a ekonomické události těchto a pozdějších let zasáhly do života mnohých romských rodin, převážně těch sociálně nejslabších. Rozdělením České a Slovenské federativní republiky v roce 1993 se dostalo množství Romů do obtížné situace kvůli nabývání státního občanství České republiky. Vzhledem k vývoji po konci 2. světové války a násilné migraci slovenských Romů do Čech bylo těžké splnit podmínky pro udělení občanství. Mnohdy byla problémem i pětiletá podmínka beztretnosti. Nastupující nároky na vzdělání, flexibilitu a schopnosti každého člověka ztížily šance na uplatnění romského etnika jak ve společnosti, tak na trhu práce. Vliv ekonomických změn se projevil také v možnostech bydlení. Privatizace bytového fondu měst, vznik soukromého vlastnictví bytů a otevření tržního hospodaření s byty byly další ranou do života romského obyvatelstva. Romové bez kvalifikace se tak opětovně dostávají na pokraj společnosti. Zvyšuje se podíl nezaměstnanosti romského obyvatelstva v některých lokalitách až na 75%. Socioekonomické postavení tak nahradilo staletou nesvobodu v možnosti volného pohybu. Důsledkem je vznik ghett v sociálně vyloučených lokalitách obývajících převážně sociálně slabými či romskými obyvateli. Romové východisko ze své situace hledali v žádostech o azyl v jiných státech Evropy. Ve studii „Žijí mezi námi“ se přímo uvádí: „V letech 1997 – 2000 prudce vzrostl počet žadatelů o azyl z kandidátských zemí EU v několika státech Evropské unie. Podle zpráv z jednotlivých zemí téměř všichni žadatelé o azyl z ČR, SR a Polska byli v poslední době Romové.“⁹

V současné době jsou Romové stále nejpočetnější etnickou skupinou. Ačkoliv stigmatizace příslušnosti k romské národnosti je vede k zapírání svého původu a etnika. Toto se projevilo při sčítání lidu v roce 2001, kdy se otevřeně k romské národnosti přihlásilo pouze 11 716 obyvatel. Proti prvnímu „porevolučnímu“ sčítání lidu v roce je to velmi výrazný pokles. Trend zapírání své národnosti pokračoval dále. Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 uvádí „Obyvatelstvo podle národnosti podle krajů (výsledky podle trvalého bydliště): ČR celkem k 26. 3. 2011 národnost romská 5 199 obyvatel

⁹kolektiv Regionální knihovny Karviná, *Žijí mezi námi – Historie a současnost Romů*, s. 15, vydala Regionální knihovna Karviná v roce 2007 za spolufinancování Evropským sociálním fondem EU a státním rozpočtem ČR.

V tom:

Ústecký kraj 1 260 obyvatel

Liberecký kraj 326 obyvatel

Moravskoslezský kraj 711 obyvatel“¹⁰

Kraje byly vybrány autorkou vzhledem k lokalitám výzkumu v praktické části práce.

Chudoba, nízká vzdělanost, nízká kvalifikační úroveň, vysoké procento nezaměstnaných, zvyšující se kriminalita a sociální dezintegrace romského obyvatelstva tak stále brání začlenění do společnosti a prohlubuje propast mezi navazováním kontaktů s ostatními lidmi ve společnosti.

2.3 Bydlení romského obyvatelstva

Eva Davidová uvádí: „Bydlení Romů spolu s některými dalšími specifiky jejich životního způsobu jsou příčinou častých konfliktních vztahů mezi romskou minoritou a majoritní společností, vztahů vyvolávajících napětí a nedobré vzájemné soužití. Záporné zkušenosti jsou zobecňovány často na celou komunitu, sílí tendence vystěhovat romské rodiny mimo ostatní, aby bydlely pohromadě, bez ohledu na jejich příslušnost k jednotlivým subskupinám (zda jsou slovenští, mad'arští, čeští, němečtí Sintové či dokonce olašští Romové), k rodům – „fajtám“, k nimž patří, a bez ohledu na jejich dosaženou životní úroveň a přání, jak chtějí.“¹¹

Tímto chybným sestěhováním dochází však ještě k větším problémům. Nerespektování jejich odlišností, současné vnitřní rozdělení a jejich specifické požadavky na bydlení přináší zásadní chyby v nalézání odpovědí na otázky vztahující se k tomuto etniku.

2.3.1 Vztah Romů k otázce bydlení

Vznik rozdílů ve vztahu k bydlení mezi většinovým obyvatelstvem a Romy musíme hledat již v historii. Největší odlišnost je historická zkušenost romských kočovníků a use-

¹⁰Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 k 26. 3. 2011, s. 25, Vydal Český statistický úřad v roce 2012, Kód publikace: 01000-12, ISBN 978-80-250-2145-3.

¹¹FRIŠTENSKÁ, H., In: Autorský kolektiv, *Romové, bydlení, soužití*, s. 8, SOCIOKLUB Praha 2000, ISBN 80-902260-8-6b.

dlých Čechů. Tento rozdíl je nejvíce patrný ve vztahu k domovu, bydlení, obci a komunitě ostatních spoluobčanů. Usedlý vztah Čechů k půdě, k domovu, rodnému městu a komunitě, ke které po generaci patří, je naprosto odlišný než vztah někoho, jehož předci se po dlouhá staletí pohybovali a nikde neměli dlouhého stání. Usazovali se případně jen po dobu jedné generace, než pokračovali ve své cestě. Romové nemají historicky daný vztah k půdě. Neměli čas si tento vztah vytvořit. Romové necítí to, čemu my říkáme „historický vztah k předkům“. Nemají potřebu přilnout k místu tak jako my. V dnešní době tlaku na stěhování za prací je ale tato potřeba Čechů spíše na obtíž. Oproti nám mají velmi silné vztahy k rodu, ke svým lidem jako k celku. Dále je to způsob života v provizoriu, nutnosti využít z toho co právě mají za předpokladu další změny působiště.

V historii Romů byly jejich příbytkem převážně přenosné stany, jednoduché přístřešky nebo obytné vozy. Tento způsob nomádského bydlení byl využíván i v tehdejší Československu a Podkarpatské Rusi zhruba do 20. let minulého století. Ojediněle přetrvával ještě krátce po 2. světové válce. V poválečném období byly jejich příbytky jednoduché stavby z větví, hlíny a cely na dočasných stanovištích. Toto bylo ukončeno po roce 1958, kdy došlo k zákazu kočovného života.

Usedlému způsobu života se věnovala malá část moravských, českých a německých Romů za období vlády Marie Terezie a Josefa II. kdy byli tehdejšími zákony drženi v oblasti jižní Moravy.

V poválečné historii se začal vyvíjet novodobý způsob romského bydlení v Čechách a na Moravě. I tento způsob je však specifický, odlišný a se spoustou problémů. Romové přicházející převážně z tzv. cikánských osad na Slovensku se ocitli najednou v pro ně otevřené společnosti, rozptýlení po celé republice a ve zcela novém prostředí. Přicházeli především do velkých průmyslových oblastí Ostravsko-Karvinska, Mostecká, Ústecká, Kladenská, Sokolovská. Byli ubytováni do závodních ubikací či bytů horší kvality. V některých pohraničních oblastech jim byly neuváženě přidělovány byty v historických centrech nebo domcích státních statků. Bohužel s touto novou skutečností si neuměli poradit a docházelo k devastacím bytů a domů do té doby, než se naučili Romové v tomto prostředí bydlet. Další vlnou bylo jejich sestěhování do státních bytů ve městech. Jejich zkušenosti především z venkovského způsobu života nebyly dobrým předpokladem pro život ve městech. Docházelo tak k dalšímu prohlubování problémů v jejich osobním živo-

tě a životě v rámci majority. Novinkou pro ně byly poplatky spojené s užíváním bytu jako nájemné a poplatky za elektřinu, plyn a vodu. V jejich původních obydlích většinou vystavěných vlastními silami nájemné neplatili, voda a elektřina většinou součástí vybavení nebyla. Tyto poplatky tedy považovali za formu útlaku. Také vybavení bytu tradiční romské rodiny prošlo vývojem. V původní romské osadě patřila k základnímu vybavení postel, kamna, stůl a židle. Po přestěhování do městských bytů docházelo i k rozšiřování počtu a druhu nábytku v bytech. Přesto ještě v počátcích „městského bydlení“ přetrvával zvyk spaní dětí a mládeže na zemi. V 70. letech minulého století začal narůstat trend moderního vybavení domácností. Některé romské rodiny obývaly byty s drahými sedacími soupravami, koberci a dalším vybavením. Svě místo zaujaly radiomagnetofony a televize. I v současnosti je barevný televizor základním vybavením romské domácnosti, který však ne dobrým způsobem ovlivňuje chod rodiny. Někdy televize hraje celý den bez ohledu na vhodnost televizního vysílání a také bývá často jedinou zábavou dětí, které sledují pořady dlouho do noci. Mění se i požadavky na prostorové uspořádání bytu. V minulosti byl požadavek především na velkou kuchyň, kde se scházela široká rodina. Ostatním místnostem nebyl přisuzován takový význam. Postupem času a přebíráním představ o bydlení od majority se změnil i tento přístup. Dalším vývojem prošlo složení rodin. Dříve docházelo k „přelidňování“ v bytech v důsledku sestěhování příbuzenstva. K tomuto jevu v současnosti již v takové míře nedochází. To, že je stále větší počet lidí žijících v jednom bytě, je spíše důsledkem zvýšené porodnosti v romské populaci a nedostatek levného bydlení pro mladé rodiny. Nedochází tak k přirozenému odchodu nově vznikajících rodin, ale přetrvává společný život s původní rodinou. O potvrzení či vyvrácení teorie vícegenerační rodiny se bude autorka snažit v praktické části bakalářské práce.

Dochází také k posunům názoru na vytváření lokalit pouze pro romské obyvatelstvo. Sami Romové přiznávají, že nedůvěra k některým projevům chování jejich etnika není jen ze strany majority ale i mezi nimi samotnými.

Na způsob bydlení Romů má vliv především způsob jejich života, hospodaření a vedení domácnosti. Je také ovlivněn jejich historickými tradicemi a uznávanými hodnotami. Jejich živelný způsob života, orientace na současnost a někdy i život „ze dne na den“, to vše se projevuje v chodu rodiny. Tomuto tématu se autorka bude věnovat blíže v následující kapitole.

2.3.2 Specifika soužití romského obyvatelstva

Jak uvedla autorka v minulé kapitole k neporozumění, problémům a odmítání romského etnika většinovou společností dochází především z rozdílného hodnotového systému a způsobu života. Seznámení se s mentalitou Romů by mohlo být základem pro lepší pochopení jejich chování. Miriam Prokešová vychází z „*archetypů romské mentality, které nebyly vykořeněny ani asimilačními a civilizačními tlaky.*“¹²

Jedná se především o:

Zvláštní prožívání času a prostoru

V našem běžném pojetí by se dalo říci že: „čas zhojí rány, čas vše vyléčí, atd.“. Čas v myslí Roma však neléčí nikdy. Na utrpené křivdy se nezapomíná, touha po odplatě zůstává.

Preferování prožitku

U Romů dochází k preferenci prožitku, především příjemného. A to jak ze vztahů mezi lidmi, tak z materiálních věcí, získání peněz. Někdy dochází k prolínání reality a snu. Někdy je sen vnímán jako živý fakt.

Odlíšný způsob sociální komunikace

Mezi Romy převládá neverbální komunikace. Umí číst z postojů, obličejů toho druhého. Poznají přetvářku. Mají svůj specifický způsob verbální komunikace, který bývá především pro majoritní skupinu obyvatelstva nepochopitelný.

Příručka pro pracovníky Úřadů práce přímo uvádí: „*Používají se odlišné komunikační prostředky. Za nezdvořilé je považováno vyjádřit otevřeně nesouhlas či dokonce odmítnutí. Komunikace je obecně výraznější. Za neutrální je tedy mezi Romy vnímán projev, který by v okolní společnosti byl vnímán jako emotivní, atd.*“¹³

¹²PROKEŠOVÁ, M., *Romové, otázky a hledání odpovědí*, s. 50, Vydal © Repronis, 2010, Ostrava, ISBN 978-80-7329-249-2.

¹³ERAZÍMOVÁ a kolektiv autorů, *Efektivní komunikace v interkulturním prostředí*, Praktická příručka pro pracovníky Úřadů práce, s. 9, Vydal Člověk v tísni, Praha 2004, [online] [2012-03-15], Dostupné z <http://epolis.cz/page.php?location=1&menu=first&id=26&publication=12>

Specifické pojetí výchovy v rodině

Pro Romy je dítě požehnání, symbol štěstí a bohatství. Každé dítě má v rodině své postavení. Nedělá se rozdíl mezi manželskými a nemanželskými dětmi. Děti mívají volnost a zúčastňují se veškerých aktivit společně s rodiči. Získávají tak společné prožitky. Výchova je přes svou otevřenost autoritativní. Bohužel tento způsob výchovy nevede jedince k individuální odpovědnosti za své činy a život. Zde je jejich největší problém – nezodpovědnost za sebe sama.

Vztah k rodině je velmi silný a vše co se rodiny týká, bývá nad ostatními věcmi. Stane-li se tak v rodině neštěstí, členové mají potřebu podpořit se navzájem nezřídka bez ohledu na pracovní dobu.

Podle Kláry A. Samkové ovlivňují chování Romů z velké části tzv. „čtyři základní existencionální úzkosti“¹⁴

Strach ze smrti

Tento strach je vnímán nejen v romské kultuře, ale v podstatě v celém světě a napříč všemi národy a vyznáními. V romské kultuře je však vnímán jinak. Pro Romy není smrt úlevou a odpuštěním, ale dalším traumatem. Romové byli po většinu své historie psanci, kteří nesměli spočinout ani na běžném hřbitově. V průběhu jejich kočovného života byl hrob vždy srovnán s ostatním terénem a ztížena jeho identifikace. Některé pozůstatky k uctívání mrtvých přetrvávají dodnes. U běžných občanů je přijímáno s nevolí nákladné a strojené zdobení romských hrobek.

Strach ze svobody

Ačkoliv po dlouhou dobu byli Romové považováni ostatními za svobodné, nelze říci, že by jejich svoboda byla taková, jak je vnímána většinou. Svobodu jak jí chápeme my – moci ovlivňovat svůj život, toužit, jednat, volit z možností Romové po staletí neměli. A právě tato jejich nesvoboda měla dalekosáhlejší důsledek a to je problém zodpovědnosti. Být zodpovědný za své chování, nést důsledky a mít kontrolu nad svým životem.

¹⁴SAMKOVÁ A. K., *Romská otázka, Psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*, s. 16, Vydalo Vydavatelství BLINKR, 2011, ISBN 978-80-87579-03-9.

Strach z osamělosti

Ten vychází z velké vazby na svou komunitu, která jim zajišťuje přiměřené bezpečí. Jejich snadná rozpoznatelnost jako jsou vzhled, mluva a sociální status je v mnohých případech vyčleňuje ze společnosti. Ti Romové, kteří odešli ze své komunity, vzdělávali se a začali žít život „bílých“ se nejednou stali lidmi, kteří nikam nepatří. Mezi Romy byli považováni za „bílé“ a mezi „bílymi“ byli považováni stále za Romy.

Strach ze ztráty a smyslu života

Romy tíží problém zapojení se do okolní společnosti. A to i Romy vzdělané, kteří něčeho dosáhli. Pocit ztráty smyslu života lze sledovat na některých projevech jejich chování jako nuda, apatie, prázdnota, alkoholismus, deprese a kriminalita. Velké úsilí, které Romové musí vynaložit do zapojení většinové společnosti tak většinou končí odříznutím od romské komunity.

2.3.3 Bydlení Romů v Evropě

Přestože Romové postupně přešli k trvalému způsobu bydlení, velká část Romů v EU pokračuje ve svém kočovném způsobu života. Nejvíce je rozšířen ve Francii a Řecku.

Ti, kteří nadále kočují, se však setkávají s opatřeními, která jim znesnadňují život. Některé země EU požadují vlastnit zvláštní průkazy povolující kočování. Velkým problémem je místo k táboření. Bývají většinou ve špatném stavu, nebo je místní úřady likvidují. Je malá dostupnost vhodných pozemků na budování dočasných tábořišť a z tohoto důvodu bydlí spousta kočovníků na nelegálních stanovištích a tím dochází k problémům s úřady i obyvateli v okolí.

Romové, kteří přešli k usazenému způsobu života, bydlí většinou na okrajích měst, v nevyhovujících podmínkách, sociálních bytech, chatrčích či stanech. Tyto problémy si EU uvědomuje a snaží se situaci zlepšovat. Podle Srovnávací zprávy z října 2009: *„Zpráva Evropské komise z roku 2004 Situace Romů v rozšířené Evropské unii zdůraznila přístup k bydlení jako jednu z klíčových výzev k dosažení plné rovnosti Romů v členských státech a vyzvala k použití Evropského fondu regionálního rozvoje (2007 – 2013)*

k odpovídajícímu řešení bydlení a doplňující infrastruktury. ¹⁵

V roce 2005 byla přijata některými státy střední Evropy (Bulharsko, Maďarsko, Slovensko, Rumunsko, Česká republika, Španělsko) iniciativa Desetiletí začleňování Romů 2005 – 2015.

V prosinci 2007 na žádost Evropské komise vypracovala Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) se sídlem ve Vídni zprávu o podmínkách bydlení Romů a Travellerů (kočovníků) v EU. Podle srovnávací zprávy z října 2009: „Výroční zpráva FRA za rok 2007 konstatovala vysokou míru deprivace Romů v oblasti bydlení s dodatkem, že údaje konzistentně ukazují, že úroveň kvality romských osad a ubytovacích zařízení je ve srovnání s průměrnou populací podřadná.“¹⁶ Evropský parlament vyzval vlády států EU k zastavení segregace v bydlení a zajištění podmínek bydlení romského obyvatelstva. Bydlení však náleží k pravomocím členských států EU a záleží především na postavení se k této otázce každého státu.

Níže uvede autorka přístup k bydlení některých států v Evropě:

- Francie – právo na bydlení lze domáhat soudně. Zákony týkající se přímo vystěhování Travellerů. Bohužel k soudu se tyto případy mohou dostat až po skutečném vystěhování.
- Maďarsko – povinnost státu poskytnout ubytování osobě přímo ohrožené na životě. Stát však má ve svých směrnicích, že veškeré žádosti o finanční podporu pro projekty bydlení musí obsahovat podmínky pro začleňování Romů do společnosti. Jedním z takových dokumentů je v článku Maďarsko – očekávaný vývoj v teritoriu uváděný „Rozvojový plán Nové Maďarsko“(NFT II), je dokumentem zpracovaným a schváleným v prosinci 2006 vládou a umožňujícím po schválení EK čerpání finančních prostředků z fondů EU v období 2007-2013 na strukturální reformy a všestranný rozvoj maďarského hospodářství s cílem výrazně postoupit na cestě přibližování se vyspělým státům EU.“¹⁷

¹⁵Srovnávací zpráva Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA), *Podmínky bydlení Romů a Travellerů v Evropské unii*, s. 11, Vydalo Evropská společenství, 2009, ISBN: 978-92-9192-538-4

¹⁶Srovnávací zpráva Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA), *Podmínky bydlení Romů a Travellerů v Evropské unii*, s. 11, Vydalo Evropská společenství, 2009, ISBN: 978-92-9192-538-4

¹⁷stránky Cestování-Čundr. CZ,[online] [2012-10-07] Dostupné z <http://www.cundr.cz/madarsko/ocekavany-vyvoj/>

- Spojené království Velké Británie a Severního Irska – právní předpisy pro poskytování sociálního bydlení zaměřené na kočovníky. Jsou zajištěna, i když velmi omezeně dočasná stanoviště, existují programy skupinového bydlení.
- Řecko – zde se formálně uznává právo kočovného života ale poskytování vhodného ubytování je velmi omezené, takže tento způsob života je obtížný.
- Slovensko – do politik týkajících se bydlení se doporučuje zahrnout antidiskriminační hledisko týkající se Romů. Dle článku Postavení a marginalizace Romů v ČR a Slovenska

„5. května 2000 schválila vláda SR Rozpracovanú stratégiu vlády SR na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny do súboru konkrétnych opatrení na rok 2000 – II. etapu. Do řešení problémů Romů na Slovensku je zapojena státní správa na všech svých úrovních a propojeně. Základním pilířem Strategie je občanský princip, který je doplněn snahou o pozitivní stimulaci samotných Romů. Soubor opatření navržených pro rok 2000 byl zpracován pro oblasti zájmu, v nichž je podle předkladatelů situace nejvíce kritická: lidská práva, výchova a vzdělávání, nezaměstnanost, bydlení, sociální oblast a zdravotnictví. Problematické je ovšem zajištění financí pro tato opatření, která jsou velmi nákladná. I přes dílčí problémy je však tato Rozpracovaná strategie nejpodrobnější koncepcí přijatou vládou SR po roce 1989.“¹⁸

Závěrem této kapitoly lze konstatovat, že všechny členské státy EU s množstvím Romů jasně uznaly potřebu konkrétních iniciativ v zajištění rovných příležitostí v oblasti bydlení. Některé státy přijaly právní předpisy a akční plány pro Romy. Například Bulharsko zahrnuje romské osady do urbanistického plánování.

2.3.4 Bydlení Romů v ČR

Právo na bydlení se v mezinárodních listinách objevuje již od roku 1948. Toto právo bylo zakotveno nejen ve Všeobecné deklaraci lidských práv ale také v jiných mezinárodních dokumentech. Jedním z nich je Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Podle článku Mezinárodní pakty *„je součástí mezinárodní úmluvy o lid-*

¹⁸Postavení a marginalizace Romů v ČR a na Slovensku,[online] [2012-10-07] Dostupné z <http://www.tolerance.cz/kurzy/Kohoutek.htm>

ských právech. První části této smlouvy byly vytvořeny v roce 1947. Finální verzi schválila v roce 1954 Komise OSN pro lidská práva. 12 let se Valné shromáždění OSN zabývalo každou oblastí tohoto nařízení. Pakt je platný od 3. ledna 1976. V Polsku vstoupil v platnost dne 18. března 1977. V současné době byla ratifikována ve 160 zemích.¹⁹ V tomto paktu byly vyzývány zúčastněné státy k zajištění veškerých opatření pro zajištění práva na přiměřené bydlení.

Podle autorů publikace Romové, bydlení, soužití je „právo na bydlení v evropském kontextu je chápáno jako právo na takové podmínky, které by umožnily všem občanům – na základě vlastní aktivity, popř. ve spojení s nevládními organizacemi nebo občanskými iniciativami apod. – obstarat si bydlení splňující požadavky na lidsky důstojné ubytování. Neznamená to tedy právo občana na to, aby mu stát přidělil byt. Právo na přiměřené bydlení nezahrnuje povinnost státu stavět byty pro všechny občany ani poskytovat zdarma bydlení těm, kteří o ně požádají.“²⁰

Všechna tato uvedená tvrzení pokud nejsou správně chápána, mohou v určitých skupinách obyvatelstva podporovat myšlenku „práva na bydlení“. Vzhledem k důležitosti zajištění a udržení si bydlení a dopadů při ztrátě bydlení je proto úkolem státu, komunálních politiků a občanských sdružení vysvětlit správnost termínu „právo na bydlení“.

Možnost získání odpovídajícího bydlení v našem státě se v historii měnila. Autorka již pomine důsledky asimilace romského obyvatelstva a násilného stěhování do státních bytů v letech 1958 a 1965 jak uvedla v kapitole 1.4. Do roku 1989 bylo možné získat byt relativně jednoduchým způsobem. A to buď přidělením tzv. „státního bytu“ z bytového fondu měst a obcí, tzv. „podnikového bytu“ v návaznosti na pracovní poměr, nebo zajištění tzv. „družstevního bytu“ po odkoupení členských práv a povinností v družstvu. Poslední varianta byla v romské populaci spíše vzácností. Po roce 1990 však došlo k transformaci ekonomiky. Její vliv na privatizaci bytového fondu či restituce měl dopad na strukturu a vlastnictví bytů v ČR. Docházelo k restitucím domů starší zástavby, kde převážně bydleli obyvatelé romského původu. Noví majitelé se „nežádoucích“ nájemníků buď zbavili, nebo s nimi uzavřeli nevýhodné nájemní smlouvy na dobu určitou a tím si tak otevřeli

¹⁹Mezinárodní pakty [online] ,[2012-10-7] Dostupné z <http://www.odpovednareforma.cz/>

²⁰FRIŠTENSKÁ, H., In: Autorský kolektiv, *Romové, bydlení, soužití*, s. 15, SOCIOKLUB Praha 2000, ISBN 80-902260-8-6b.

cestu pro jejich budoucí vystěhování a to bez zajištění náhradního bydlení. Dále byl vyvíjen tlak na odchod nejchudších obyvatel z centra měst a jejich odstěhování na periferii. Do vlastnictví a správy obcí přešel státní bytový fond. Stát pozbyl jakékoliv možnosti ovlivňovat podobu této správy. Především zastupitelstva měst a rady obcí mají právo rozhodovat o přidělování těchto bytů. Dalším výrazným krokem byla privatizace celých bytových fondů měst a obcí, kdy si města zachovala pouze minimum bytů pro jednotlivé sociální případy. I v případě, kdy se neuskutečnila celková privatizace bytového fondu, najímají si obce správce, kteří nemají zájem, aby tyto byty obývali chudí nájemníci natož pak Romové. Protože obecních bytů je nedostatek, stěžuje se i způsob přidělování a výběru budoucích nájemníků. Jednotlivé obce mají své vyhlášky a směrnice, podle kterých jsou nájemníci vybíráni. Jednou metodou výběru nájemníka je tzv. bodový systém. Podle určitých kritérií jsou žadatelům přidělovány body. Podle počtu přidělených bodů se zvyšuje šance na přidělení obecního bytu. Bohužel tato kritéria mají nepříznivý dopad na nejchudší uchazeče a v některých případech jsou přímo koncipována tak, aby byli předem vyloučeni uchazeči romského původu. Další variantou řešení nájemního bydlení z pohledu obcí je vyhrazení několika domů pro tzv. neplatiče. Dochází však k tomu, že charakter bydlení v těchto oblastech není jasně vymezen a samospráva sem přestěhuje i domácnosti, které problémy s úhradami nájmu nemají.

Podle vývoje bytové politiky v České republice se navíc upřednostňuje vlastnické bydlení před nájemním. Vlastnické bydlení je podporováno ať již výhodnými hypotečními úvěry či dotacemi, možností odpočtu úroků z přijatých úvěrů na bydlení od základu daně z příjmů, prémie ke stavebnímu spoření či nízkou daní z nemovitostí. Tato politika však nesplňuje požadavek na redistribuci bohatství k sociálně nejslabším obyvatelům státu.

Zásadní změnou v oblasti nájemního bydlení byla deregulace nájemného. Ve většině míst České republiky skončilo regulované nájemné k 31. 12. 2010. Pouze v Praze, většině krajských měst (kromě Ústí n. Labem a Ostravy) a městech Středočeského kraje s minimálně 10 tisíci obyvateli trvá deregulace až do 31. 12. 2012. Ačkoliv dojde k narovnání trhu s byty a ukončení zvýhodnění jedné skupiny nájemníků vůči ostatním, bude to pravděpodobně další rána pro nízkopříjmové skupiny obyvatel.

Představitelé České republiky si uvědomovali rezervy a nedostatky v oblasti nájemního bydlení. Vycházeli ze zkušeností v zahraničí, kdy nestačí pouze podporovat pop-

távku po bydlení (např. dávky státní sociální podpory), ale je nutné podporovat i nabídku v bydlení, například výstavbou nových bytů. Nástrojem realizace státní bytové politiky je Státní fond rozvoje bydlení. Tento fond byl zřízen dne 21. 6. 2000 zákonem č. 211/2000. Podle tohoto zákona je úkolem fondu „vytvářet, akumulovat a rozšiřovat finanční prostředky určené na podporu investic do bydlení a používat je v souladu se zákonem na podporu především v následujících třech směrech:

- na podporu výstavby bytů, z toho především bytů nájemních,
- na podporu oprav bytového fondu, z toho především na podporu oprav domů vystavěných panelovou technologií,
- na podporu výstavby technické infrastruktury v obcích, tedy na zainvestování pozemků vhodných pro budoucí výstavbu.“²¹

V rámci tohoto programu byly vypsány dotační tituly Ministerstva pro místní rozvoj na výstavbu nájemních bytů, na technickou infrastrukturu či rekonstrukci. Protože však poskytnuté částky neodpovídají skutečným nákladům a obce nedisponují dostatečným množstvím prostředků, hledají se další způsoby jak finanční prostředky zajistit. Děje se tak především zakládáním družstev budoucích nájemníků, kteří se spolupodílí na financování. Přes toto vše je ale nové nájemní bydlení pro mnoho romských rodin nedostupné. V rámci dotačních programů, za účelem společensky účelných projektů a ochotě ze strany státu vláda podpořila dva významné projekty zaměřené na romskou problematiku. Udělila výjimku a dovolila odlišný způsob financování bydlení.

Prvním případem je tzv. Vesnička soužití v Ostravě. Po povodních v roce 1997 přišli někteří lidé ze Slezské Ostravy o střechu nad hlavou. Vláda svým rozhodnutím povolila změnu investora z obce na nestátní organizaci. Ta vystavěla komplex tří řad domků. Bydlení zde našlo celkem 30 rodin, z toho 10 romských, 10 neromských a 10 smíšených. Na stránkách Charity České republiky se lze dočíst, že „ve středu 26. 9. 2012 se před Komunitním centrem společně oslavilo 10. výročí Vesničky soužití“.²²

²¹článek *Státní fond rozvoje bydlení se představuje*, [online] [2012-10-14] Dostupné na stránkách ©2011 Státní fond rozvoje bydlení, na <http://www.sfbr.cz/>

²²Stránky©2012 Charita Česká republika, [online] [2012-10-14] Dostupné z <http://vs.charita.cz/aktuality/novinky-vesnicky/velkolepe-oslavy-10-let-vyroci-vesnicky-souziti/>

Druhým projektem byl podle usnesení vlády „*USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 19. dubna 2000 č. 387 k rozvojovému programu komunitního bydlení občanů romské národnosti v městě Brně a zlepšení interetnických vztahů ve společnosti*“²³ úvěr poskytnutý Rozvojovou bankou Rady Evropy ve výši 32,5 mil. Kč na rekonstrukci dvou vytipovaných nejvíce zdevastovaných domů. Samotné rekonstrukce se zúčastnili nájemníci. Odměna za jejich práci byla použita na úhradu dlužného nájemného. U rodin bydlících nelegálně došlo po odpracování stanoveného počtu hodin k uzavření nájemní smlouvy na dobu určitou jednoho roku, která je v případě bezproblémového chování a žádného dluhu na nájemném opětovně prodlužována. V případě nedodržení stanovených podmínek je správce domů oprávněn obyvatele vystěhovat.

Z výše uvedeného vyplývá, že problém bydlení zasahuje občany celým spektrem obyvatelstva. V případě romského obyvatelstva jsou problémy ještě větší vzhledem k přetrvávající rasové diskriminaci v oblasti bydlení. Romové většinou chudí a sociálně vyloučení žijí převážně v nejistotě. Mají malou šanci získat odpovídající bydlení či zajištění si vlastního bydlení výstavbou, vzhledem k nízkým příjmům a souvisejícími problémy s nezaměstnaností tohoto etnika.

2.4 Diskriminace v oblasti bydlení

Podle Hany Frišenské obsahuje pojem diskriminace: „*vylučování a znevýhodňování lidí patřících k různým skupinám vymezených rasou, barvou pleti, rodovým, národnostním či etnickým původem, náboženským vyznáním, ale i pohlavím, zdravotním stavem či věkem. Diskriminace směřuje ke znemožnění rovného přístupu k uskutečňování práv garantovaných zákony.*“²⁴

K diskriminaci může docházet vědomě i nevědomě. Diskriminován může být jedinec i celá skupina lidí. Pod nevědomou diskriminací celé skupiny lidí si můžeme představit nepřizpůsobení podmínek pro handicapované lidi. Dobrým příkladem jsou některé veřejné budovy, kam je nemožný přístup lidí na vozíku, ztížená mobilita pomocí městské

²³Stránky Vlády České republiky, Vláda ČR ©2009-2012, [online] [2012-10-14] Dostupné z <http://racek.vlada.cz/usneseni/usnweb.nsf/0/A0915EF4E62782FFC12571B6006D46E5>

²⁴FRIŠTENSKÁ, H., In: Autorský kolektiv, Romové, bydlení, soužití, s. 24, SOCIOKLUB Praha 2000, ISBN 80-902260-8-6b.

hromadné dopravy, kdy jsou nasazovány na linky nevyhovující vozy, které neumožňují nástup pro vozíčkáře.

2.4.1 Diskriminace Romů v oblasti bydlení a její projevy

V oblasti bydlení se dá však považovat diskriminace Romů většinou za zcela vědomou.

Při rozdělení procesu získání odpovídajícího bydlení na jednotlivé kroky jako je – dostupnost informací o volných bytech, úvodní komunikace s majitelem bytu, výběr lokality a bytu či uzavírání samotné nájemní smlouvy, lze nalézat diskriminační projevy v každém z těchto kroků. Již prvotní informace o možnostech a podmínkách získání bytu bývá často formulována pro Romy nesrozumitelně nebo nevhodně. Někteří vlastníci nemovitostí mají nastavená vstupní kritéria pro výběr nájemníka takovým způsobem, že již předem jsou pro většinu romských obyvatel nedostupná. Samotní Romové mají celou situaci obtížnější, protože jsou na první pohled většinou snadno identifikovatelní. Jejich antropologická odlišnost je zřejmá. Již při prvním kontaktu s realitním makléřem nebo zástupcem majitele bytu mohou být zařazeni jako „problémoví nájemníci“. Při podání žádosti o byt „bílého“ nájemníka se předem tato možnost většinou bez bližších informací vylučuje (například již předchozí nájemní smlouva, neplacení nájemného, problémové chování). K tomuto typu nájemníka se přistupuje bez prvotní negace.

K diskriminaci během nabídky a výběru lokality dochází podle zkušenosti autorky spíše podvědomě nebo z jiných důvodů. Často se majitelé bytů setkávají s odmítavým postojem ostatních nájemníků po nastěhování romské rodiny do domu, kde dosud nebyla. Z důvodu předcházení problémům pak mají majitelé bytů ze své pozice také nelehkou situaci. Dalším vlivem je vytvoření tzv. cenových map nájemného podle atraktivity lokality. V „lepších“ lokalitách bývá nájemné vyšší než v méně lukrativních. Vzhledem k ceně nájemného pak dochází zákonitě ke stěhování do levnějších lokalit. V rámci praktické části se bude snažit autorka zjistit, zda jsou Romové ochotni platit vyšší nájemné za lepší lokalitu. Autorka si ale plně uvědomuje vlivu zaměstnanosti a zajištění dostatečných příjmů na ochotu hradit vyšší nájemné.

Největším prostorem pro diskriminaci v této oblasti je způsob ukončování nájemního vztahu. Pro většinu romského obyvatelstva je charakteristické nízké právní vědomí. V pří-

padě nájemního vztahu nejde pouze o práva, ale také povinnosti. Mezi základní povinnosti nájemníka patří především úhrada nájemného a záloh na služby spojených s bydlením do data splatnosti, platit drobné opravy v bytě související s jeho užíváním a náklady spojené s běžnou údržbou, hlásit změny osob v bytě do stanoveného termínu, neprovádět stavební úpravy bez souhlasu majitele, starat se o pronajatou nemovitost tak, aby nevznikaly škody a chovat se slušně a neporušovat dobré mravy. Porušení některých povinností, především dluhy na nájemném jsou příčinami problémů mezi vlastníky nemovitostí a nájemníky. Nedisциплиnovaní nájemníci tak dávají ze své strany důvody k výpovědi z nájemního vztahu.

Z médií a zkušeností některých romských nájemníků vyplývá, že ochota řešení problémů ze strany majitelů bytů není tak častá. Dochází sice k využití všech zákonných prostředků k ukončení nájemního vztahu z důvodu dluhu na nájemném, ale využívá se právě nevědomosti ze strany Romského nájemníka. Často se nevyužije všech možností, jako jsou opakované výzvy, osobní jednání v místě bydliště nebo návrhy splátkových kalendářů. Využívá se pak minimální zákonné lhůty tří měsíců dluhu na nájemném pro zahájení procesu k vystěhování.

Určitým druhem diskriminace je také soustředování Romů do okrajových lokalit a vytváření tak chudinských a etnických čtvrtí. Touto problematikou se bude autorka zabývat v následující kapitole.

2.4.2 Sociálně vyloučené lokality

Pro pochopení problému sociálně vyloučených lokalit je důležité vysvětlení pojmu sociálního vyloučení, tzv. sociální exkluze. Podle článku Laca Touška „*Původ konceptu sociální exkluze lze hledat v 60., resp. 70. letech minulého století ve Francii, kde se lidé žijící v chudobě označovali jako les exclus. Rozvinutí pojmu a jeho použití v „současném“ významu je většinou připisováno Rénému Lenoirovi, který tento pojem vztahoval na osoby a skupiny osob, které byly vyloučeny ze státního systému sociálního zabezpečení.*“²⁵

²⁵Laco Toušek, *Sociální vyloučení a prostorová segregace*, katedra antropologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, [online] [2012-10-21], dostupné z <http://www.antropologie.org/cs/publikace/prehledove-studie/143-socialni-vyloueni-a-prostorova-segregace>

Vyloučení v některé oblasti života vede často k vyloučení v oblasti jiné. Postupným navazováním jednotlivých problémů pak dochází k vytvoření „začarovaného“ kruhu, z kterého je těžké vykročit. Jakých oblastí se tedy sociální vyloučení především týká? Podle Pavla Navrátila jsou to především tyto oblasti života: „omezený přístup na trhu práce, chudoba a nízký příjem, nízká míra sociální podpory, řídké nebo neexistující sociální sítě, bydlení a život v kontextu lokality, vyloučení ze služeb.“²⁶ Po přečtení tohoto vymezení je zřejmé, že Romové mají k sociálnímu vyloučení velmi blízko a jsou nejohroženější skupinou obyvatelstva.

Autorka popíše stručně sociální vyloučení romské populace podle některých kritérií Pavla Navrátila charakteristických pro toto etnikum.

Omezený přístup na trhu práce má většinová romská populace. Příčinami jsou převážně nízká vzdělanost a kvalifikace. Pracovní nabídky pro Romy jsou převážně nekvalifikované a pomocné práce, kde je fluktuace pracovníků ve velké míře. Romové jsou využíváni také na sezonní a příležitostné práce. V této oblasti lze ale také hledat zaměstnávání tzv. „na černo“ v důsledku snahy využívat sociální dávky a obavy před jejich ztrátou. Romové s nižším přístupem k informacím a sociálním dovednostem mají problémy s vyhledáváním pracovních míst a schopností „nabízet sebe sama“. V důsledku všech těchto okolností nedochází často k vytvoření správných pracovních návyků a toto má dopad i novou, mladou generaci, která nevidí pracovat své rodiče a nemá v nich správné vzory.

Chudoba a nízký příjem jsou poté logickým vyústěním problémů z vysokého procenta nezaměstnaných Romů. Příjmy některých rodin jsou dlouhodobě pouze z dávek sociální péče. Z nedostatku finančních prostředků a potřeby jejich zajištění narůstá v romském prostředí problém tzv. lichvy. Jedná se o půjčku v rámci romské komunity za vysoký, často i 100% úrok. Takto nevýhodné půjčky vedou k dalšímu zhoršování situace v rodinách. Chudoba má další vliv na prohlubování nízké vzdělanosti a neméně na zdravotní stav populace.

Problém bydlení a život v kontextu lokality můžeme hledat již v 90.tých letech minulého století. V důsledku restitucí, privatizací bytových fondů a zbavování se bytů samosprávami měst docházelo k novým požadavkům na nájemníka. Zanikl systém přidělování

²⁶NAVRÁTIL, P., In: Autorský kolektiv, *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*, s. 60, vydal Portál, s.r.o., Praha 2003, ISBN 80-7178-741-8.

bytů. Noví majitelé si nájemníka vybírali, nevhodného často donutili k odchodu nebo rovnou vyhodili. Někdy do holobytů či ubytoven, nebo bez náhrady. Romové patřili do nejohroženější skupiny. Sestěhování tzv. nepřizpůsobivých, převážně Romů nenechalo na sebe dlouho čekat. Docházelo tak k sestěhování lidí neloajálních k právnímu řádu, neochotných akceptovat jakýkoliv řád a povinnosti s lidmi, kteří žádné normy neporušují a důvodem jejich přestěhování byly pouze předsudky.

Všechny tyto diskriminační projevy vyústily po mnoha letech nulového řešení ve vznik sociálně vyloučených lokalit.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity a Ministerstvo práce a sociálních věcí za finančního přispění Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR vydalo v roce 2006 publikaci: „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti“. Projekt byl realizován pro MPSV společností Gabal analysis & Consulting. Publikace spolu s Mapou sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit uvádí informace o stavu sociálně vyloučených romských lokalit a snaží se porozumět okolnostem, které ovlivňují životní podmínky v jejich různých typech. Tato zpráva rozděluje vyloučené lokality do těchto kategorií:

„Relativně malá venkovská lokalita

Typickým příkladem lokality tohoto typu je lokalita, v níž žije třicet sociálně vyloučených romských obyvatel (maximálně cca 50 romských obyvatel) a která se nachází ve dvoutisícové obci (v obci o počtu obyvatel do 5000). U lokalit tohoto typu je pravděpodobný relativně horší fyzický stav budov tvořících lokalitu. V některých případech se jedná i o nemovitosti v kategorii nebytových prostor (tj. prostor, které nejsou určeny k bydlení, např. kravíny, drážní budovy, průmyslové stavby). Domy často nebývají ani standardně vybavené. Lokalitu v mnoha případech tvoří jeden menší činžovní dům či bytovka. Vedle vlastnictví nemovitostí obcí je u malých venkovských lokalit obdobně časté i vlastnictví obyvatel a vůbec nejčastější pak vlastnictví jiných soukromých osob.

V lokalitách tohoto typu bývá vysoká koncentrace pouze romských obyvatel.

Dětem z lokality spíše nebývá dostupný asistent pedagoga na školách, kam docházejí.

Obce, v nichž se tyto lokality nacházejí, většinou nerealizují žádné projekty zaměřené na romskou menšinu.

Relativně velká venkovská lokalita

Typickým příkladem lokality tohoto typu je lokalita, v níž žije sto sociálně vyloučených romských obyvatel (více než cca 50 obyvatel) a která se nachází ve dvoutisícové obci (do 5000 obyvatel). U lokalit tohoto typu je pravděpodobný relativně horší fyzický stav budov tvořících lokalitu. Jedná se převážně o dlouhodobě existující lokality. Struktura vlastníků je i u velkých vesnických lokalit různorodá, převažuje již vlastnictví obce, ale vyskytuje se relativně často i vlastnictví obyvatel a jiných soukromých osob. Lokalitu tvoří nejčastěji skupinka dvou či více činžovních domů či bytovek. Dětem z lokality spíše nebývá dostupný asistent pedagoga na školách, kam docházejí. Obce, v nichž se tyto lokality nacházejí, většinou nerealizují žádné projekty zaměřené na romskou menšinu, nebývají vůbec, případně pouze matně, obeznámeni s možnostmi čerpání peněz z fondů.

Relativně malá městská lokalita

Typickým příkladem lokality tohoto typu je lokalita, v níž žije padesát sociálně vyloučených romských obyvatel (maximálně cca 100 obyvatel) a která se nachází v pětadvacetitisícovém městě (od 5000 do 50 tisíc obyvatel). Fyzický stav lokalit tohoto typu je většinou relativně lepší. V lokalitách tohoto typu výrazně převažuje vlastnictví nemovitostí na straně obce. Relativně často se jedná o nově vznikající lokality, a to především řízeným sestěhováním. Lokalitu často tvoří činžovní dům či bytovka. Poměrně často se jedná o ubytovny či holobyty, v některých případech i o výše naznačené nebytové prostory. Dětem z malých městských lokalit relativně častěji není také dostupný asistent pedagoga na školách, kam docházejí.

Stávající postoje a zkušenosti obcí s řešením problémů spojených s lokalitami tohoto typu jsou velmi různorodé.

Relativně velká městská lokalita

Typickým příkladem lokality tohoto typu je lokalita, v níž žije třistapadesát sociálně vyloučených romských obyvatel (více než cca 100 obyvatel) a která se nachází v pětadvacetitisícovém městě (od 5000 do 50 tisíc obyvatel). Fyzický stav lokalit tohoto typu je většinou relativně lepší. Nemovitosti jsou až na výjimky vlastněny obcemi. Nejčastěji se jedná o uzavřený blok domů, část ulice, čtvrti či sídliště. Relativně častější jsou v relativně velkých městských lokalitách problémy s kriminalitou a závislostmi. Stávající postoje a zkušenosti obcí s řešením problémů spojených s lokalitami tohoto typu jsou velmi

různorodé.

Relativně malá velkoměstská lokalita

Typickým příkladem lokality tohoto typu je lokalita, v níž žije osmdesát sociálně vyloučených romských obyvatel (maximálně cca 150 obyvatel) a která se nachází ve stotisícovém městě (více než 50 000 obyvatel).

Lokality tohoto typu jsou většinou tvořeny budovami v relativně lepším fyzickém stavu. Výrazná většina nemovitostí v těchto lokalitách je ve vlastnictví obce. Relativně často jde o nově vznikající lokality, a to především řízeně. Často se jedná o ubytovny či holobyty, jednotlivě stojící činžovní domy či bytovky. V obcích, v nichž se tyto lokality nacházejí, působí více než jedna nezisková organizace, zaměřená na práci s romskou menšinou. Dětem bývá dostupná alespoň jedna škola, na níž působí asistent pedagoga.

Relativně velká velkoměstská lokalita

Typickým příkladem lokality tohoto typu je lokalita, v níž žije šest set sociálně vyloučených romských obyvatel (více než cca 150 obyvatel) a která se nachází ve stotisícovém městě (více než 50 000 obyvatel). Fyzický stav lokalit tohoto typu je většinou relativně lepší. Budovy v lokalitách tohoto typu vlastní nejčastěji více různých vlastníků, vč. podnikatelských subjektů. Lokality bývají tvořeny především uzavřeným blokem domů, částí ulice, čtvrti či sídliště. V lokalitách je relativně nejnižší koncentrace pouze romských obyvatel. Relativně časté jsou problémy s kriminalitou a závislostmi.

Obce, v nichž se tyto lokality nacházejí, mají relativně častěji zahrnuto řešení romské problematiky alespoň do komunitního plánování, působí v nich více než jedna nezisková organizace věnující se romské problematice. Dětem bývá dostupná alespoň jedna škola, na níž působí asistent pedagoga. “²⁷

Podle uvedené zprávy a stanovených kritérií bylo vyhodnoceno v České republice až 300 míst jako odpovídající termínu romská vyloučená lokalita.

Usnesením vlády ČR v roce 2008 byl schválen koncept Agentury pro začleňování v romských lokalitách. Práce agentury se soustřeďuje na subjekty centrální i lokální úrovně. Především navázání spojení s místními samosprávami, neziskovými organiza-

²⁷Gabal analysis & Consulting, *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*, Praha 2006, [online] [2012-10-21] Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf

cemi, školskými zařízeními a poskytovateli sociálních služeb. Posláním této agentury je především plně integrovat sociálně vyloučené obyvatele do společnosti, zajištění rovného přístupu ke vzdělání, bydlení, zaměstnání a sociálním službám.

2.4.3 Nejznámější sociálně vyloučené lokality

Vzhledem k oblastem výzkumu v praktické části si autorka vybrala sociálně vyloučené lokality nacházející se v daných lokalitách.

Litvínov – Janov

Janov je část města Litvínov v Ústeckém kraji. Janov je rozdělen silnicí vedoucí do Horního Jiřetína na dvě části. Jižní část je původní starší zástavba a severně od silnice bylo v 70. letech 20. století postaveno panelové sídliště pro obyvatele vesnic zničených těžbou uhlí v okolí. Od 90. let minulého století docházelo k soustředování romského obyvatelstva do tohoto sídliště. Docházelo ke zhoršování veřejného pořádku a stavu nemovitostí a následnému odchodu neromských nájemníků. Situace na tomto sídlišti se vyostřovala. Na podzim roku 2008 vyvrcholila demonstracemi extremistů proti romskému obyvatelstvu a tvrdým střetům s policií. Janov se tak nechvalně dostal do povědomí lidí naší republiky i za hranicemi.

Ústí nad Labem – problém Matiční ulice

Zastupitelstvo městské části Neštětice v Ústí nad Labem rozhodlo dne 15. 9. 1998 usnesením č. Z/69/98, že v městské části Krásné Březno, Matiční ulici postaví keramický plot. Tento plot měl oddělovat činžovní domy obývané převážně romskými nájemníky od domů starousedlíků v sousední ulici. U činžovních domů mělo být zároveň postaveno dětské hřiště. Romští obyvatele do těchto míst byli sestěhováni z jiných lokalit po rozhodnutí některých samospráv města o tvrdším přístupu k neplatičům a problematickým nájemníkům. To vyvolalo vlnu odporu od starousedlíků, kteří byli obtěžováni hlukem, nepořádkem a v důsledku následného snížení hodnoty nemovitostí v této lokalitě nemohli svojí situaci řešit ani prodejem svých rodinných domů a následným odchodem. Toto usnesení vzneslo velkou vlnu emocí a nesouhlasu po celé republice i v zahraničí. Tuto lokalitu

navštívil i prezident republiky Václav Havel, který se seznámil s místními problémy. Pro Nadaci VIZE 97 Václava a Dagmar Havlových zpracovala občanská sdružení R-Mosty a Socioklub v roce 1999 studii s názvem „Analýza vzniku, aktuální situace a možnosti řešení problémů obyvatel Matiční ulice“. Po dlouhých jednáních mezi vládou ČR, zastupiteli města bylo usnesení o výstavbě plotu zrušeno soudem. Došlo k vykoupení domů starousedlíků a jejich přestěhování. Došlo k odkoupení a zbourání zchátralého činžovního domu v Matiční ulici a zajištění sociálních programů pro romské obyvatele. Již vyrobený plot byl instalován jako oplocení ZOO v Ústí nad Labem, kde stojí dodnes.

2.5 Podpora dostupnosti bydlení pro lidi ohrožené sociálním vyloučením

Potřebu bydlení má každý bez výjimky. Bydlení patří mezi základní lidské potřeby. Ačkoliv bydlení nepatří mezi veřejné statky a jeho zajištění leží především na bedrech každého občana, je to oblast, o kterou se stát musí starat. Podle Deníku veřejné zprávy *„Neuspokojení potřeby bydlení může vést k extrémním formám sociální nerovnosti, posilování sociálního napětí a zvyšování patologických sociálních jevů (kriminalita, dlouhodobá nezaměstnanost)“*.²⁸

2.5.1 Mezinárodní perspektiva dostupnosti nájemního bydlení v rámci EU

Každá země v rámci Evropy si prošla svým samostatným historickým vývojem. Z tohoto důvodu je velmi problematické porovnávat nástroje používané k podpoře bydlení daného státu. Každý nástroj dané země měl své historické opodstatnění. Podle analýzy Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením lze tyto nástroje rozdělit do dvou základních podskupin: *„podpora nabídky (též podpora na cihlu) spočívající v přímé finanční podpoře výstavby nových bytů a podporu poptávky (též pod-*

²⁸článek *Schválené principy Koncepce bydlení a bytové politiky do roku 2020*, [online] [2012-10-28], Dostupné z <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6512081>

poru na hlavu) spočívající ve zvýšení příjmů a koupěschopnosti občanů (poptávajících). “²⁹ Podpora nabídky je tvořena výstavbou veřejně podporovaných nájemních bytů – tzv. sociálních bytů. V této skupině bytů lze díky podpoře udržovat nájemné pod hranicí tržního nájemného. Toto sociální bydlení lze nalézt téměř ve všech členských státech EU. Výjimku tvoří Řecko. Podíl sociálního bydlení na celkovém trhu se mění podle státu. Například v Nizozemí tvoří až 35% bytového fondu oproti Itálii, kde je to pouze 5%. Ve státech EU se hojně využívá pomoci neziskových organizací, které zajišťují finanční prostředky na výstavbu sociálního bydlení. V tomto případě se nájemník stává klientem neziskové organizace.

Podpora poptávky je zajišťována především příspěvkem na bydlení. Ve státech EU se příspěvek na bydlení poskytuje na základě daných pravidel, jako jsou příjmy a výdaje rodiny, počet osob v domácnosti a velikost bytu. Způsob výpočtu se může měnit stát od státu. Podle společných znaků je možné rozdělení na 2 základní modely výpočtu, tzv. kontinentální a britský model. Kontinentální model (např. Finsko, Holandsko a Německo) vychází z principu minimálních nákladů (příspěvek nepokrývá plnou hodnotu nájmu, občan se musí spolupodílet), principu marginálních nákladů (při přestěhování do kvalitnějšího bydlení se nezvyšuje podíl státního příspěvku, kvalitu si musí hradit nájemník) a principu normativní míry (udává míru, jakou se musí rodina podílet na úhradách spojených s nájmem). Britský model je v případě principu minimálních nákladů liberálnější. Nedosahuje-li rodina životního minima, jsou jí náklady s bydlením hrazeny plně. V případě zvýšení příjmů, se příspěvek sníží. Což má v důsledku demotivační účinek.

Veškeré nástroje používané ve státech EU mají za cíl uspořádat zajištění vlastního bydlení. Předcházet sociálnímu vyloučení určité skupiny obyvatel. S tím související problémy jako jsou drogy, nezaměstnanost, alkoholismus a kriminalita.

2.5.2 Dekáda romské inkluze

V únoru 2005 v Bulharské Sofii za účasti předsedy Open Society Institute, prezidenta Světové banky a 9 premiérů zakládajících zemí byla oficiálně zahájena Dekáda romské

²⁹LUX, M., M. MIKESZOVÁ a P. SUNEGA. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*, s. 15, vydal Sociologický ústav AV ČR, Praha 2010, ISBN 978-80-7330-176-7.

inkluze na roky 2005 až 2015. Jedná se o mezinárodní iniciativu dvanácti evropských států k řešení problematiky chudoby, sociálního vyloučení a diskriminaci romské komunity v evropském měřítku. Nejedná se o novou instituci, spíše přináší možnosti výměny zkušeností mezi jednotlivými státy. Česká republika k této iniciativě přistoupila vládním usnesením ze dne 26. 1. 2005 a byl přijat vládou Národní akční plán, který určuje směr řešení uvedených problémů v naší republice. Úkoly v tomto akčním plánu jsou věnovány třem oblastem: bydlení, zaměstnanosti a zdraví, vzdělávání. Tento akční plán je svým způsobem unikátní. Přesně vymezuje cíle a dobu jejich řešení. Je dlužno podotknout, že Národní akční plán ČR byl vyhodnocen mezi ostatními plány jiných zemí jako nejlepší.

2.5.3 Koncepce bydlení ČR do roku 2020

Problémy spojené s bydlením si vláda ČR plně uvědomovala a uvědomuje. Usnesením vlády č. 524 dne 13. 7. 2011 schválila vláda České republiky na svém jednání návrh bydlení ČR do roku 2020. Tento návrh vychází ze studie KPMG Česká republika, s.r.o.: „*Koncepce bydlení ČR do roku 2020*“³⁰, které vydalo Ministerstvo pro místní rozvoj a Státní fond rozvoje bydlení. Zpráva uvádí nové výzvy, kterým bude čelit bytová politika v ČR. Jedná se především o zhoršení finanční dostupnosti bydlení velké části domácností, růst cen energií, tepla a vody, demografické změny a omezené veřejné prostředky.

Z uvedené zprávy vyplývají tři základní cíle státu v oblasti bydlení, jedná se o:

- dostupnost přiměřeného bydlení – stát musí působit na občany takovým způsobem, aby si především zajistili bydlení vlastními silami. U skupin obyvatelstva, která však toho z různých důvodů není schopná, musí stát zajistit účinné nástroje pomoci pro možnost získání přiměřeného bydlení.
- vytváření stabilního prostředí pro oblast bydlení – především stabilitu systému financování, legislativy a institucí, aby byla zajištěna předvídatelnost státu v této oblasti.
- trvalé zvyšování kvality bydlení – zlepšování stavu starší zástavby a nemovitostí, kvality životního prostředí.

³⁰*Koncepce bydlení ČR do roku 2020*, [online] [2012-10-28] Dostupné z <http://www.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=d8438a9e-97ab-489e-ba7c-7ed217078a6f>

Splnění těchto cílů lze dosáhnout pomocí tří základních nástrojů – právními předpisy, legislativou a technickými normami, ekonomickými a specifickými finančními nástroji a vzděláváním.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Stanovení pracovních hypotéz

V praktické části byly ověřovány tři pracovní hypotézy.

- **Hypotéza č. 1:** Je nájemní bydlení způsob bydlení, který minoritní (Romská) skupina obyvatelstva preferuje v oblasti bydlení.
- **Hypotéza č. 2:** Setkávají se členové minoritní (Romské) skupiny obyvatelstva s rasovou diskriminací od spolubydlících v domech nájemního bydlení.
- **Hypotéza č. 3:** Převládají v majoritní společnosti předsudky rasové nesnášenlivosti ve složení spolubydlících nájemníků v nájemních domech. Jsou Romové diskriminováni.

Součástí dotazníkového šetření v praktické části jsou i otázky týkající se oblastí zájmu společnosti CPI BYTY, a.s. kde výzkum probíhal a jejichž výsledky zajímají vedení této společnosti.

3.2 Charakteristika společnosti CPI BYTY, a.s.

Společnost CPI BYTY, a.s. ve které bylo prováděno dotazníkové šetření je společností zabývající se správou vlastních nemovitostí určených k bydlení, pronájmu nebytových prostor, správou a údržbou těchto nemovitostí.

Vlastní nemovitosti především v Ústeckém, Moravskoslezském kraji a Praze. Nemovitosti se nachází ve městech: Litvínov, Most, Teplice, Ústí nad Labem, Česká Lípa, Liberec, Jablonec nad Nisou, Nové Město pod Smrkem, Slaný, Třinec a Praha Letňany. Z výčtu uvedených oblastí vyplývá, že velké množství nájemníků společnosti CPI BYTY, a.s. patří k romské komunitě. K setkávání s romskou skupinou obyvatelstva dochází v rámci pracovní aktivity zaměstnanců prakticky denně. Pochopení způsobu života, mentality a požadavků na bydlení této minoritní skupiny obyvatelstva tak může pomoci vzájemné komunikaci mezi zaměstnanci společnosti a jimi samotnými.

Společnost CPI BYTY, a.s. je součástí finanční skupiny CPI GROUP. Vznikla v roce 2010 fúzí čtyř původních sesterských akciových společností vlastnících nemovitosti v uve-

dených krajích. Tyto společnosti působili na trhu již od roku 1998. Fúzí tak došlo ke vzniku druhého největšího vlastníka nemovitostí určených k nájemnímu bydlení v České republice s počtem cca 13 000 nájemníků.

Sídlo společnosti se nachází v Praze, ale vzhledem k rozložení nemovitostí a snaze zajišťovat služby nájemníkům dostupně, rychle a kvalitně byla zřízena střediska ve městech Litvínově, Ústí nad Labem, České Lípě, Praze a Třinci. Každé středisko je rozděleno na oddělení zabývající se určenými činnostmi. Jedná se o obchodní oddělení zabývající se získáváním nových nájemníků, uzavíráním a ukončováním nájemních smluv. Na tomto oddělení dojde k prvotnímu setkání zájemce o nájemní bydlení se společností CPI BYTY, a.s. Mezi další oddělení patří technická správa zajišťující opravy a údržbu nemovitostí, účtárny, oddělení předpisů nájemného a vymáhání pohledávek. Další nedílnou součástí každého střediska jsou pokladny určené k hotovostním úhradám nájemného, vyplacení přeplatků z nájemného a jiným finančním vyrovnáním mezi společností a nájemníky.

V současné době pracuje ve společnosti 162 zaměstnanců, z toho je 97 v hlavním pracovním poměru převážně na technicko - hospodářských pozicích. Velká část zaměstnanců v počtu 65 je tvořena zaměstnanci pracujícími na Dohodu o provedení práce. Vykonnávají činnost domovníků v jednotlivých domech. Tento pracovní post zastávají především sami nájemníci, mající zájem zajišťovat komunikaci mezi nájemníky a společností, chut' provádět drobné údržbářské práce a snahu zvelebovat okolí svého bydliště.

3.3 Dotazníkové šetření – metodologie

Pro realizaci výzkumu v praktické části bakalářské práce bylo zvoleno kvantitativní dotazníkové šetření mezi současnými nájemníky a zájemci o nájemní bydlení.

Výzkum byl prováděn ve společnosti CPI BYTY, a.s. ve střediscích – Litvínov, Ústí nad Labem, Česká Lípa a Třinec. Výzkum byl povolen vedením společnosti. V rámci výzkumu byly v dotaznících položeny také otázky vedení společnosti, které poskytovaly odpovědi zajímavé pro obchodní politiku společnosti.

Byly vytvořeny 2 typy dotazníků.

- První typ dotazníku – I. Požadavky minoritní (Romské) skupiny nájemníků na bydlení (viz. Příloha A). Tento dotazník byl nabízen k vyplnění na obchodních cen-

trech společností manažery prodeje. Respondenti byli vybíráni pouze ze zájemců, kteří požadovali byt u této společnosti.

- Druhý typ dotazníku – II. Přístup majoritní skupiny nájemníků k soužití s Romy, případně jinými etnickými skupinami (viz. Příloha B). Dotazník byl rozdáván na pokladnách společnosti výhradně současným nájemníkům společnosti.

Dotazníkového šetření bylo anonymní. Tím byla zaručena větší návratnost a pravdivost poskytovaných údajů. Dotazy byly konstruovány tak, aby se ověřila nejen platnost hypotéz stanovených v úvodu bakalářské práce, ale také byly zodpovězeny otázky týkající se společnosti samotné.

3.4 Dotazníkové šetření – I.

Dotazníkové šetření – I. se zabývá požadavky minoritní (Romské) skupiny nájemníků na bydlení. Šetření je směřované na minoritní skupinu obyvatelstva.

3.4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit požadavky romské menšiny na nájemní bydlení, potvrzení či vyvrácení historického názoru na život romské menšiny ve vícegeneračních rodinách a zkušenosti minority s rasovou diskriminací v oblasti nájemního bydlení.

3.4.2 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1:

Je nájemní bydlení způsob bydlení, který minoritní (Romská) skupina obyvatelstva preferuje.

Hypotéza č. 2:

Setkávají se členové minoritní skupiny obyvatelstva s rasovou diskriminací od spoluobytelů v nájemních domech.

3.4.3 Metodika průzkumu

Dotazník I. určený pro minoritní skupinu nájemníků byl tvořen 16 otázkami a byl koncipován jako anonymní. Otázka 1 byla z oblasti marketingu a položila jí vedení společnosti. Jejím cílem bylo zjistit jaké je povědomí o společnosti mezi romskou komunitou. Otázky 2 až 10 se týkaly zkušeností romské menšiny s rasovou diskriminací v oblasti bydlení a požadavků této skupiny na bydlení. Dotazník byl tvořen sedmi uzavřenými otázkami s výběrem pouze jedné odpovědi a třemi otázkami s možností vlastní odpovědi. Otázky 11 až 15 jsou tzv. stratifikační otázky, které nám umožňují alespoň částečně identifikovat složení respondentů. Otázka 16 zjišťuje počet členů domácnosti.

3.4.4 Rozložení respondentů

Částečnou identifikaci respondentů umožňovaly otázky 11 až 15. Jejich výsledky jsou zpracovány v následujících tabulkách.

Tabulka 1: Rozložení respondentů podle pohlaví dotazník I

Muži	Ženy	Celkem
40	52	92

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Tabulka 2: Rozložení respondentů podle věku dotazník I

Věk	Muži	Ženy	Celkem
18 – 20 let	3	2	5
21 – 30 let	7	16	23
31 – 40 let	11	16	27
41 – 50 let	13	15	28
51 a více let	6	3	9
celkem	40	52	92

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Tabulka 3: Rozložení respondentů podle dosaženého vzdělání dotazník I

Vzdělání	Muži	Ženy	Celkem
základní	16	37	53
vyučen/a	21	13	34
ÚS s maturitou	2	2	4
vysokoškolské	1	0	1
celkem	40	52	92

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Tabulka 4: Rozložení respondentů podle rodinného stavu dotazník I

Stav	Muži	Ženy	Celkem
svobodný/á	16	23	39
ženatý/vdaná	14	16	30
rozvedený/á	8	10	18
vdovec/vdova	2	3	5
celkem	40	52	92

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Tabulka 5: Rozložení respondentů podle zaměstnanosti dotazník I

Zaměstnán/a	Muži	Ženy	Celkem
ano	19	4	23
ne	21	48	69
celkem	40	52	92

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Tabulka 6: Rozmístění a počty dotazníků

Město	Počet dotazníků	Vyplněno	Nevyplněno
Litvínov	60	27	33
Ústí nad Labem	60	60	0
Česká Lípa	60	1	59
Třinec	60	4	56
Celkem	240	92	148

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Profese zaměstnání

- muži

17 mužů zaměstnáno na dělnické pozici (1 montér, 1 člen ostrahy, 1 rozvozce, 1 stěhovák, 1 přípravář, 1 lisovač, 4 zedníci, 1 závozník, 6 respondentů pracovní pozici neuvedlo)

2 muži pracující jako OSVČ (1 malíř, 1 respondent předmět podnikání neuvedl)

- ženy

4 ženy zaměstnány na dělnické pozici (2 uklízečky, 2 prodavačky)

3.4.5 Analýza a prezentace výsledků výzkumu

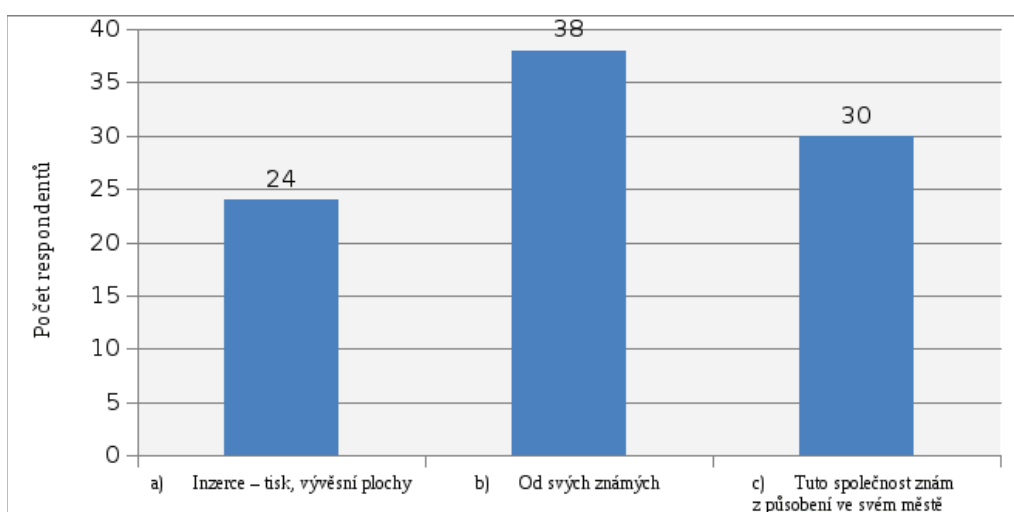
Dotazníky byly rozdány ve čtyřech střediscích společnosti – Litvínově, Ústí nad Labem, České Lípě a Třinci. Dotazníky byly respondenty vyplněny za pomoci manažerů pronájmů. Přes veškerou podporu nedošlo k plnému vrácení dotazníků. Nejmenší počet vyplněných dotazníků byl v České Lípě a Třinci. Důvody pro tuto skutečnost spatřuji v malém zájmu Romských obyvatel bydlet v bytech této společnosti v uvedených oblastech, odmítnutí zúčastnit se výzkumu a neochotě manažerů pronájmů věnovat se této činnosti.

Otázka č. 1: Jakým způsobem jste se dozvěděl/a o možnosti získání bytu od společnosti CPI BYTY, a.s.?

Otázka umožňovala výběr z 3 uzavřených odpovědí:

- a) inzerce, tisk, vývěsní plochy,
- b) od svých známých,
- c) tuto společnost znám z působení ve svém městě.
- d) jiným způsobem umožňovala možnost vyjádření svého názoru.

Graf 1: Odpovědi respondentů k otázce 1 – Dotazník I.

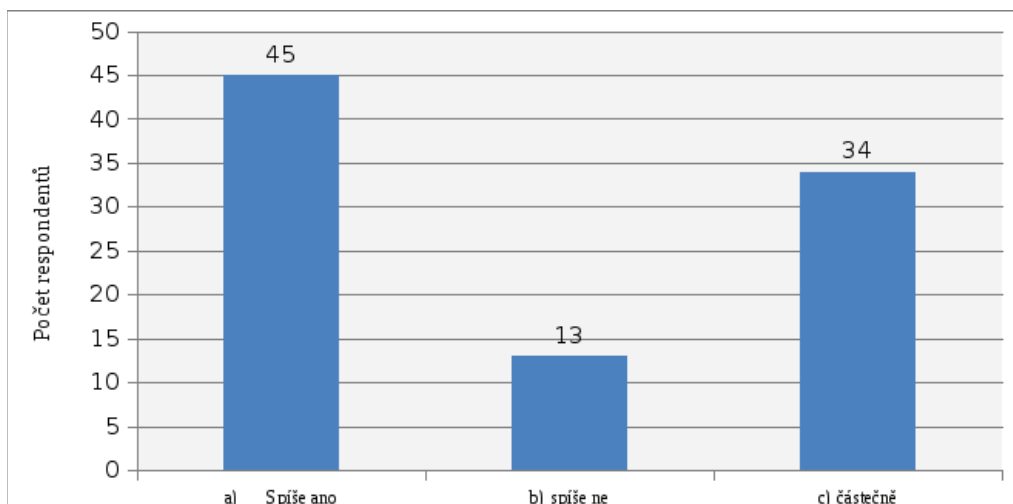
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Odpovědi poskytly přehled nejznámějších zdrojů informací o poskytování nájemního bydlení společností CPI BYTY, a.s. Z grafu je zřejmé, že největším poskytovatelem informací jsou známí a předávání ústních informací. Odpověď d) zůstává zcela bez povšimnutí. Zde byl očekáván ohlas na webové stránky společnosti, jejichž tvorbě a obsahu je věnována velká pozornost.

Otázka č. 2: Setkal/a jste se při požadavku na přidělení bytu u jiného vlastníka s rasovou diskriminací?

Otázka umožňovala výběr z 3 odpovědí: a) spíše ano, b) spíše ne, c) částečně

Graf 2: Odpovědi respondentů k otázce 2 – Dotazník I.

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

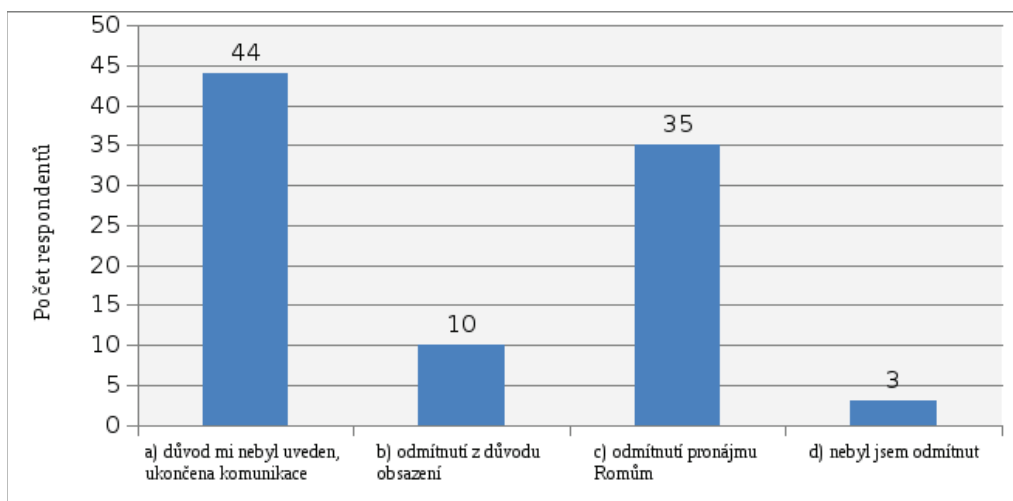
Z grafu vyplývá, že většina příslušníků romské menšiny (79) se při získávání vlastního bydlení setkala buď zcela, nebo částečně s rasovou diskriminací. 13 respondentů se s rasovou diskriminací nesetkalo.

Otázka č. 3: Jaké byly důvody pro odmítnutí přidělení bytu?

Otázka umožňovala výběr z 5 odpovědí: a) důvod mi nebyl uveden, ukončena komunikace, b) odmítnutí z důvodu obsazení, c) odmítnutí pronájmu Romům, d) nebyl jsem odmítnut, e) jiný důvod.

Z uvedených odpovědí vyplývá, že většina zájemců o bydlení patřících k romské menšině (79) byla odmítnuta bez uvedení důvodu, nebo z důvodu romské národnosti. Jen minimum respondentů (13) uvedlo, že důvodem odmítnutí bylo obsazení bytu – tedy objektivní důvod, nebo nebyli odmítnuti. Jiný důvod odmítnutí nebyl uveden.

Graf 3: Odpovědi respondentů k otázce 3 – Dotazník I.

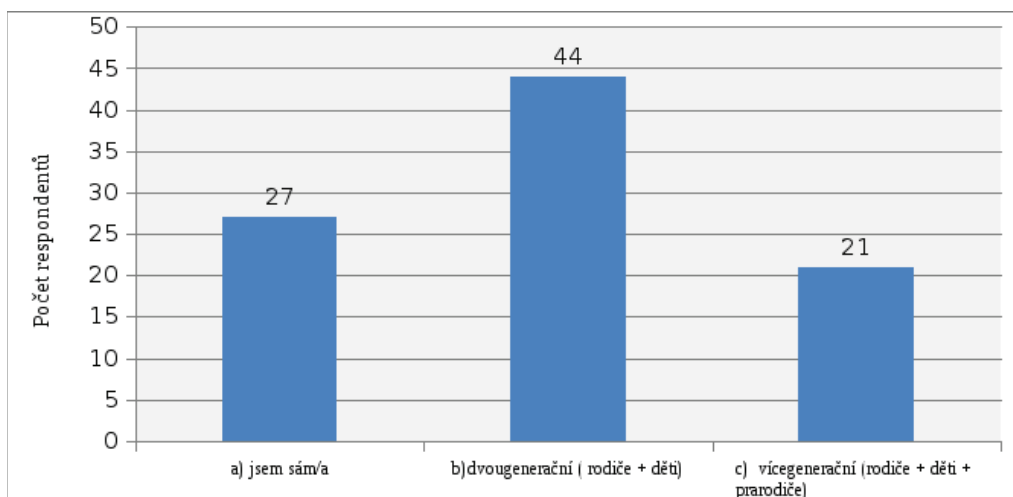

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Otázka č. 4: Jakou velikost rodiny preferujete pro společné bydlení?

Otázka umožňovala výběr z 3 odpovědí: a) jsem sám/a, b) dvougenerační (rodiče + děti), c) vícegenerační (rodiče + děti + prarodiče). Cílem otázky bylo zjistit, jaké složení

Graf 4: Odpovědi respondentů k otázce 4 – Dotazník I.

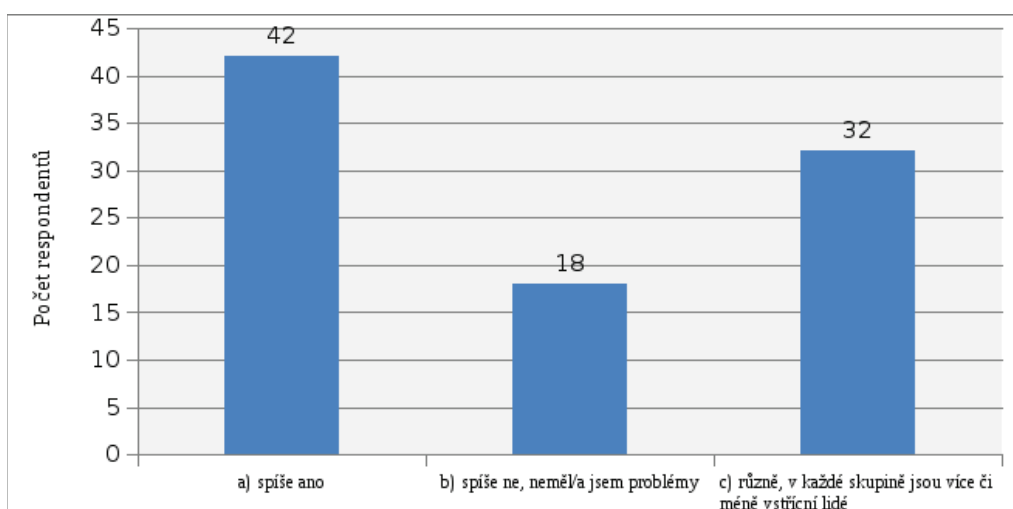
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

rodiny si představují současní Romové. Většina respondentů (44) si přeje sdílet pouze dvougenerační rodinu skládající se z rodičů a dětí. Nejméně respondentů (21) si přeje vícegenerační rodinu s prarodiči. Velká část respondentů (27) uvedla, že žije sama.

Otázka č. 5: Setkal/a jste se s rasovou diskriminací od spolubydlící majoritní skupiny v místě svého minulého nebo dosavadního bydliště?

Otázka umožňovala výběr z 3 uzavřených odpovědí a jedné otevřené, kde byl prostor pro vlastní vyjádření. Uzavřené odpovědi byly - a) spíše ano, b) spíše ne, neměl/a jsem problémy, c) různě, v každé skupině jsou více či méně vstřícní lidé. Otevřená byla odpověď d) chcete-li, uveďte stručně své zkušenosti.

Graf 5: Odpovědi respondentů k otázce 5 – Dotazník I.

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

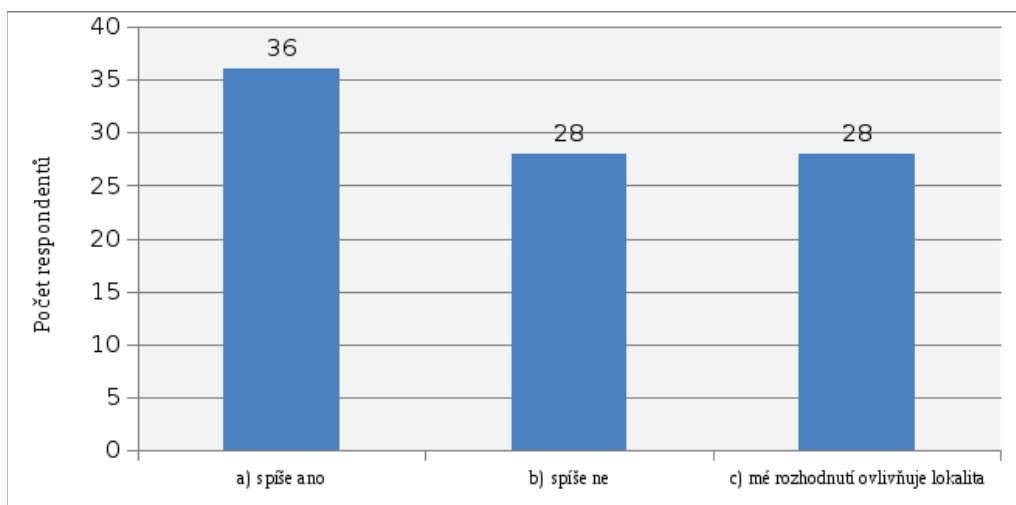
Z grafu vyplývá, že většina (42) respondentů se setkala s rasovou diskriminací od ostatních nájemníků v jejich bydlišti. Pouze o 10 respondentů méně (32) zastávalo názor, že v každé skupině obyvatel jsou lidé s různým přístupem k ostatním. Nejméně respondentů (18) nemělo žádné problémy s rasovou diskriminací. Ani jeden respondent neuvedl svůj názor v otevřené odpovědi.

Otázka č. 6: Preferujete byt za levnější nájemné v méně lukrativní lokalitě?

Otázka umožňovala výběr z 3 odpovědí: a) spíše ano, b) spíše ne, c) mé rozhodnutí ovlivňuje lokalita.

Cílem otázky bylo zjistit ochotu žadatele přijmout byt za levnější nájemné v horší lokalitě daného města. Množství odpovědí na jednotlivé otázky bylo celkem vyrovnané. Stejný počet uchazečů o byt (28) spíše nevyhledává horší lokalitu za nižší nájemné, nebo

Graf 6: Odpovědi respondentů k otázce 6 – Dotazník I.

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

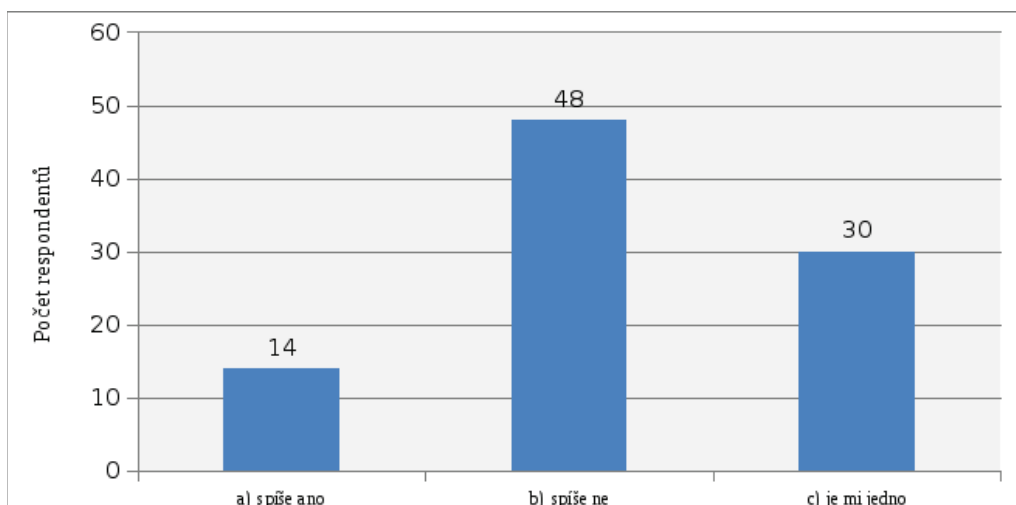
jejich rozhodnutí právě ovlivňuje lokalitu bytu. Pouze o 8 respondentů více (36) by přijalo byt s levnějším nájemným v méně lukrativní lokalitě. Změna cenové politiky v této oblasti by pravděpodobně nepřinesla očekávaný užitek v pronájmu bytů v méně lukrativních lokalitách.

Otázka č. 7: Preferujete bydlení v lokalitě s převažující minoritní (Romskou) skupinou nájemníků před bydlením v bytovém domě s majoritní skupinou?

Otázka umožňovala výběr z 3 uzavřených odpovědí: a) spíše ano, b) spíše ne, c) je mi jedno.

Největší počet respondentů (48) si nepřeje bydlet výhradně v romské lokalitě. Nejméně respondentů (14) by bydlení v takové lokalitě uvítalo. Významnější počet respondentů (30) uvedl, že mu na tomto problému nezáleží. Z uvedeného vyplývá, že většina Romů si spíše přeje bydlet společně s majoritní skupinou a ne v jednolitéch společenstvích.

Graf 7: Odpovědi respondentů k otázce 7 – Dotazník I.

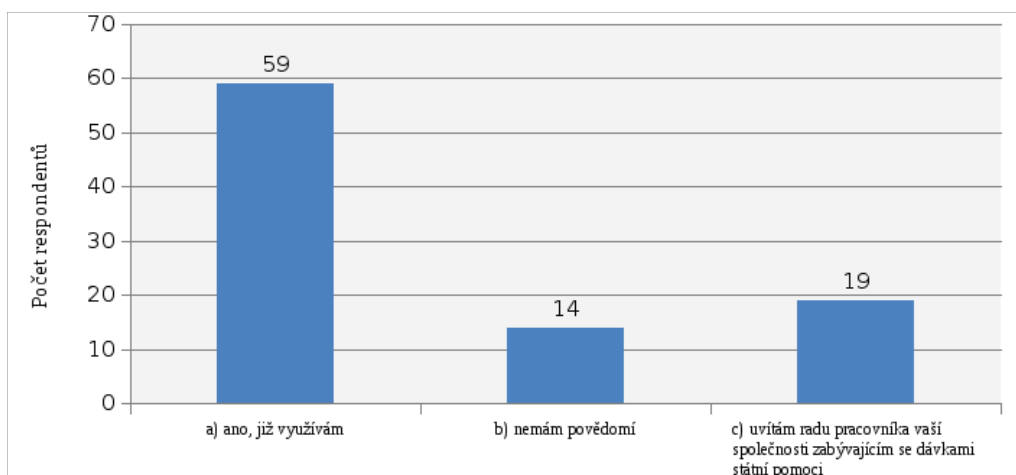

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Otázka č. 8: Máte povědomí o tom, že lze čerpat příspěvek na bydlení určený na krytí nákladů spojených s bydlením rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy?

Otázka umožňovala výběr z 3 uzavřených odpovědí: a) ano, již využívám, b) nemám povědomí, c) uvítám radu pracovníka vaší společnosti zabývajícím se dávkami státní pomoci.

Graf 8: Odpovědi respondentů k otázce 8 – Dotazník I.

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

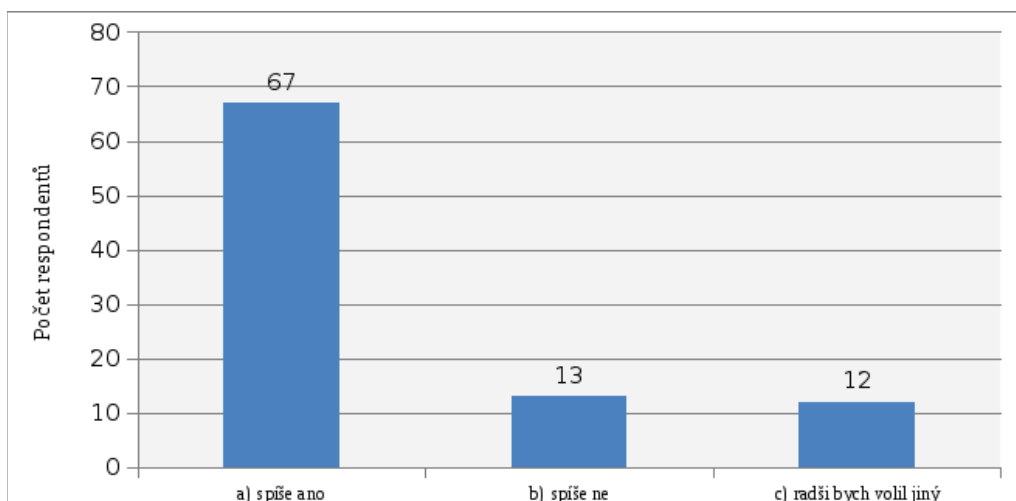
Většina respondentů (59) již v současné době státní příspěvek na bydlení přijímá.

Nejméně respondentů (14) nemá žádné povědomí o poskytování tohoto příspěvku. O 5 respondentů více (19) by přivítalo pomoc při vyřizování této dávky. Tato otázka byla položena vedením společnosti z důvodu možnosti rozšíření již zavedené pracovní pozice asistenta pomoci nájemníkům při získávání státních dávek. Z grafu vyplývá, že tato pozice je žádoucí.

Otázka č. 9: Nájemní bydlení je způsob bydlení, který preferujete?

Otázka umožňovala výběr z 3 uzavřených odpovědí: a) spíše ano, b) spíše ne, c) radši bych volil jiný.

Graf 9: Odpovědi respondentů k otázce 9 – Dotazník I.

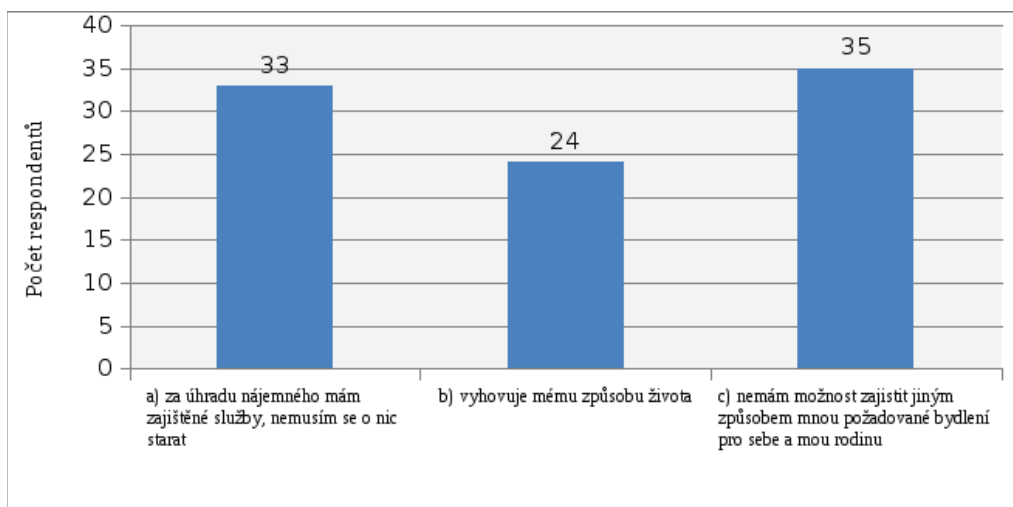
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Smyslem otázky bylo zjistit, zda nájemní bydlení je vyhovující způsob bydlení romské menšiny. Z grafu jasně vyplývá, že většina respondentů (67) považuje tento způsob bydlení jako preferenční. Vyrovnané odpovědi respondentů (13 a 12) udávají názor, že nájemní bydlení by nevolili.

Otázka č. 10: V případě, že jste si vybral/a typ nájemního bydlení uveďte důvod preference:

Otázka umožňovala výběr z 3 odpovědí: a) za úhradu nájemného mám zajištěné služby, nemusím se o nic starat, b) vyhovuje mému způsobu života, c) nemám možnost zajistit jiným způsobem mnou požadované bydlení pro sebe a mou rodinu.

Graf 10: Odpovědi respondentů k otázce 10 – Dotazník I.

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Odpovědi na jednotlivé otázky jsou v podstatě vyrovnané. Přesto většímu počtu respondentů (57) vyhovuje nájemní bydlení z důvodu zajištěných služeb, žádných dalších starostí a vedenému způsobu života. Přesto by respondenti (35) také volili jiný způsob bydlení, kdyby měli možnost takový zajistit.

Otázka č. 16: Kolik členů má Vaše domácnost?

Otázka byla pouze informativního charakteru, kdy respondent uvedl počet členů domácnosti.

Tabulka 7: Počty členů jednotlivých domácností

Počet členů	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Celkem
Počet respondentů	27	16	14	12	9	7	3	3	1	92

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Z uvedené tabulky vyplývá, že domácnosti respondentů převážně odpovídají běžnému průměru členů rodiny. Pomineme-li 27 respondentů žijících samo, pohybuje se většina rodin v rozmezí 2 až 6 členů domácnosti. V případě že odpovědi byly pravdivé, nic ne-nasvědčuje sestěhování rodin.

3.4.6 Zhodnocení hypotéz

Po analýze výsledků výzkumu zhodnotíme hypotézy stanovené v úvodu.

Hypotéza č. 1: Je nájemní bydlení způsob bydlení, který minoritní (Romská) skupina obyvatelstva preferuje.

Platnost tohoto tvrzení ověřovaly otázky 9 a 10 z Dotazníku I. Hypotézu se podařilo potvrdit. 67 respondentů potvrzuje, že nájemní bydlení je druh bydlení, které jim vyhovuje. Z toho 57 respondentů považuje způsob bydlení vyhovující z důvodu zajištěných služeb za úhradu nájemného nebo jako vyhovující z důvodu vedeného způsobu života. Pouze 10 respondentů by v případě možnosti upustilo od tohoto typu bydlení a zvolilo by jiné.

Hypotéza č. 2: Setkávají se členové minoritní skupiny obyvatelstva s rasovou diskriminací od spolubydlících v nájemních domech.

Hypotéza byla ověřována otázkami 2, 3 a 5 z Dotazníku I. Hypotézu se nepodařilo plně potvrdit. Respondenti se setkávají s rasovou diskriminací při získávání nájemního bydlení. Z 92 respondentů bylo 89 odmítnuto realitními kanceláři či vlastníky bytů z národnostní příslušnosti, uváděné obsazenosti bytů nebo byla ukončena komunikace bez udání důvodu. Oproti tomu ve vzájemných sousedských vztazích v obytných domech rasovou diskriminaci vysloveně nepocít' ují. Celkem 50 respondentů se s rasovou diskriminací v domě kde bydlí, vůbec nesetkalo nebo uvádí, že v každé skupině obyvatel se najdou lidé slušní a neslušní. 42 respondentů se s rasovou diskriminací od sousedů setkalo.

Dalším cílem výzkum bylo potvrzení či vyvrácení historického názoru na život romské menšiny ve vícegeneračních rodinách. Odpověď poskytly otázky 4 a 16 z Dotazníku I. Výzkum potvrdil odklon současných romských rodin od vícegeneračního soužití. 44 respondentů odpovědělo, že preferují dvougenerační rodinu tvořenou pouze rodiči a dětmi. 21 respondentů by chtělo žít ve vícegenerační rodině. 27 respondentů uvedlo, že je samo.

Součástí dotazníkového šetření bylo i zjištění počtu členů v jednotlivých domácnostech.

51 rodin se skládalo ze dvou až pěti členů domácnosti, což můžeme považovat za standardní rodinu. 14 rodin se skládalo z šesti až devíti členů. Zbytek byli respondenti žijící sami. Budeme-li považovat údaje za pravdivé, nepotvrzuje se ani snaha sestěhování vícero lidí do jednoho bytu.

3.5 Dotazníkové šetření – II.

Dotazníkové šetření – II. se zabývá přístupem majoritní skupiny nájemníků k soužití s Romy, případně jinými etnickými skupinami. Šetření je směřované na majoritní skupinu nájemníků, již bydlících u společnosti CPI BYTY, a.s.

3.5.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit postoj nájemníků patřících k majoritní skupině obyvatel ve společnosti k nájemníkům romské menšiny či nájemníkům jiných etnických skupin.

3.5.2 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 3: Převládají v majoritní společnosti předsudky rasové nesnášenlivosti ve složení spolubydlících v nájemních domech. Jsou Romové diskriminováni.

3.5.3 Metodika průzkumu

Dotazník II. určený pro majoritní skupinu nájemníků byl tvořen 9 otázkami a byl koncipován jako anonymní. Otázky 1 až 4 se týkaly přístupu majoritní skupiny nájemníků k romské menšině v obytných domech. Otázka 5 hledala odpověď na ochotu sdílet obytný dům s jinými etnickými skupinami. Dotazník byl tvořen čtyřmi uzavřenými otázkami s výběrem pouze jedné odpovědi a jednou otázkou s možností vlastní odpovědi.

Otázky 6 až 9 jsou tzv. stratifikační otázky, které nám umožňují alespoň částečně identifikovat složení respondentů.

3.5.4 Rozložení respondentů

Tabulka 8: Rozložení respondentů podle pohlaví dotazník II

Muži	Ženy	Celkem
69	131	200

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Tabulka 9: Rozložení respondentů podle věku dotazník II

Věk	Muži	Ženy	Celkem
18 – 20 let	0	2	2
21 – 30 let	14	27	41
31 – 40 let	10	31	41
41 – 50 let	16	28	44
51 – 60 let	11	26	37
61 – 70 let	13	14	27
71 – 85 let	5	3	8
celkem	69	131	200

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Tabulka 10: Rozložení respondentů podle dosaženého vzdělání dotazník II

Vzdělání	Muži	Ženy	Celkem
základní	3	13	16
vyučen/a	38	58	96
ÚS s maturitou	22	51	73
vysokoškolské	6	9	15
celkem	69	131	200

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Tabulka 11: Rozložení respondentů podle rodinného stavu dotazník II

Stav	Muži	Ženy	Celkem
svobodný/á	16	35	51
ženatý/vdaná	34	42	76
rozvedený/á	17	40	57
vdovec/vdova	2	14	16
celkem	69	131	200

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

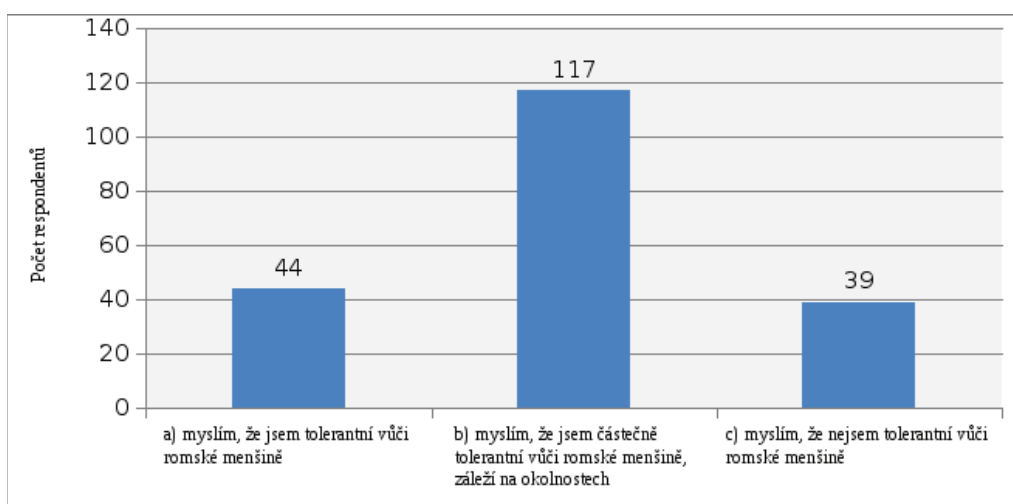
3.5.5 Analýza a prezentace výsledků výzkumu

Dotazníky byly rozdány na čtyřech střediscích společnosti – Litvínově, Ústí nad Labem, České Lípě a Třinci (viz. Tabulka 6). Dotazníky byly respondenty vyplněny za pomoci referentů bytového oddělení z oddělení předpisů nájemného a pokladen. Veškeré dotazníky byly vráceny. Přístup k dotazníkovému šetření ze strany respondentů byl pozitivní.

Otázka č. 1: Myslíte si, že jste tolerantní vůči romské menšině?

Otázka umožňovala výběr uzavřených odpovědí: a) myslím, že jsem tolerantní vůči romské menšině, b) myslím, že jsem částečně tolerantní vůči romské menšině, záleží na okolnostech, c) myslím, že nejsem tolerantní vůči romské menšině.

Graf 11: Odpovědi respondentů k otázce 1 – Dotazník II.

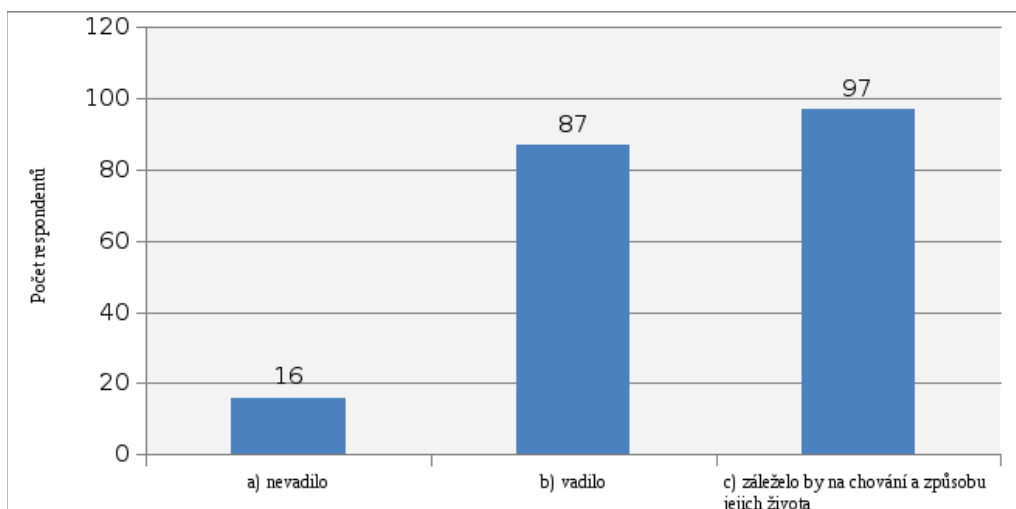
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Absolutní většina respondentů (161) odpovědělo, že je vůči romské menšině tolerantní zcela nebo částečně, podle okolností soužití. Pouze 39 respondentů bylo netolerantních.

Otázka č. 2: Vadilo by Vám mít za souseda v domě, ve kterém bydlíte, rodinu/y romské národnosti?

Otázka umožňovala výběr z 3 uzavřených odpovědí: a) nevadilo, b) vadilo, c) záleželo by na chování a způsobu jejich života.

Graf 12: Odpovědi respondentů k otázce 2 – Dotazník II.

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

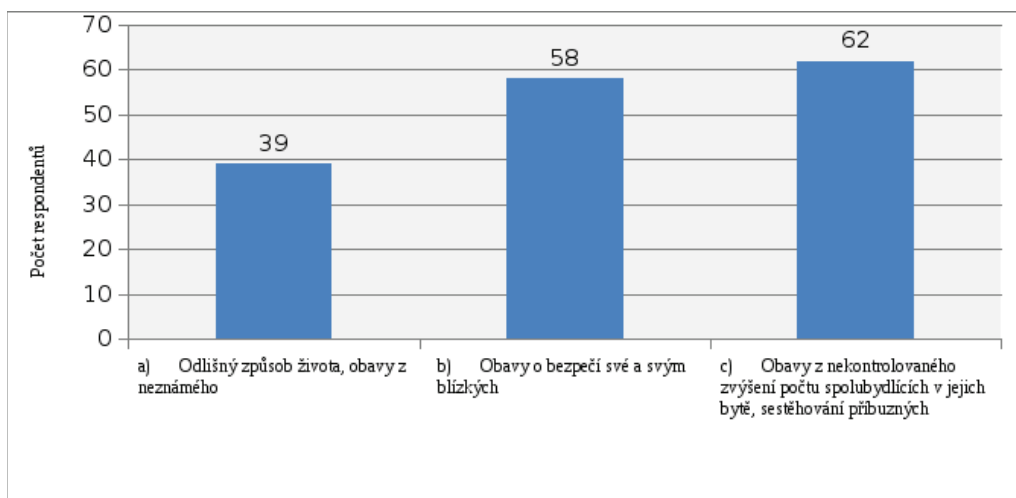
Ačkoliv v předešlé otázce se respondenti vyjádřili jako tolerantní vůči romské menšině, za svého souseda by bez podmínek přijalo pouze 16 respondentů. 87 respondentů by takového souseda nechtělo a 97 respondentů by romského souseda přijalo s podmínkami.

Otázka č. 3: V případě, že by Vám vadilo mít za souseda Roma, prosím uveďte důvod.

V této otázce byly k výběru možné 3 uzavřené odpovědi: a) odlišný způsob života, obavy z neznámého, b) obavy o své bezpečí a bezpečí svým blízkých, c) obavy z nekontrolovaného zvýšení počtu spolubydlících v jejich bytě, sestěhování příbuzných. Poslední odpověď byla otevřená: Jiné obavy, prosím uveďte jaké.

Mezi největší obavy ze sousedství s romskou rodinou respondenti (62) uváděli strach z nekontrolovaného zvýšení počtu nájemníků v bytě, tzv. sestěhování příbuzných. Tato obava se z dotazníkového šetření ukázala jako neopodstatněná. 58 respondentů uvedlo obavy o bezpečí své a svých blízkých, 39 respondentů mělo obavy z odlišného způsobu života. Otevřenou odpověď využilo pouze 14 respondentů. Ti uváděli strach ze zvýšeného hluku, nepořádku či kriminality. 27 respondentů neodpovědělo vůbec.

Graf 13: Odpovědi respondentů k otázce 3 – Dotazník II.

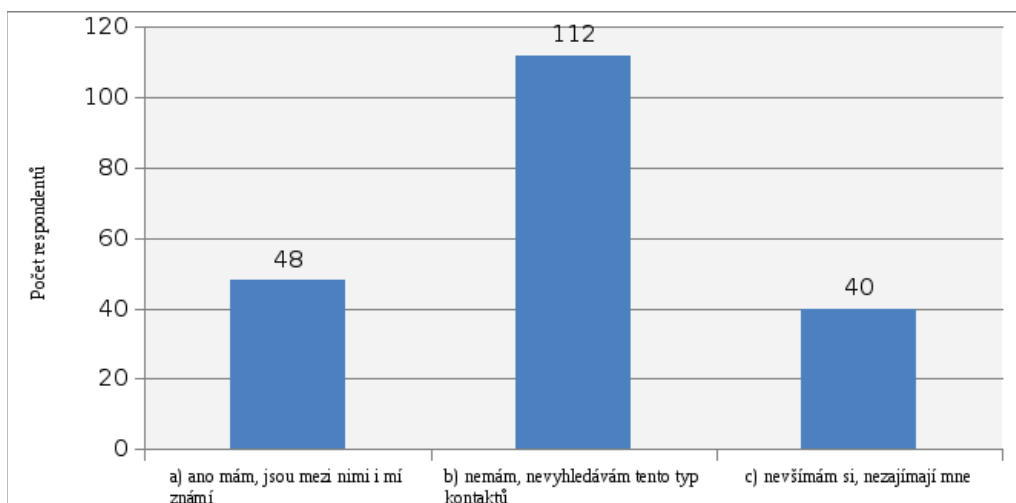

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Otázka č. 4: Máte nějaké osobní kontakty s romskou menšinou?

Otázka umožňovala výběr z 3 uzavřených odpovědí: a) ano mám, jsou mezi nimi i mí známí, b) nemám, nevyhledávám tento typ kontaktů, c) nevšímám si, nezajímají mne.

Graf 14: Odpovědi respondentů k otázce 4 – Dotazník II.

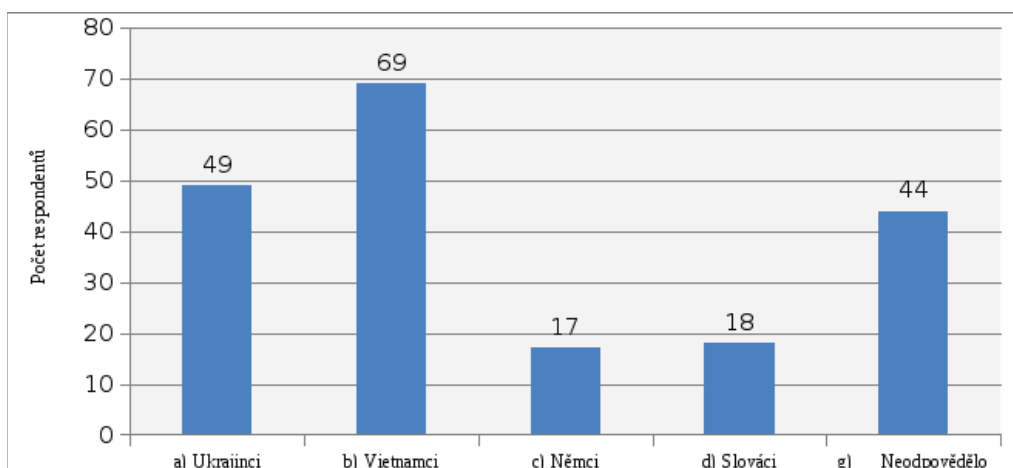
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Dotazníkové šetření prokázalo, že většina respondentů (112) nemá s romskou menšinou žádné osobní kontakty. Tyto kontakty nevyhledávají ani je tato národnostní menšina nezajímá. Pouze 48 respondentů uvedlo osobní kontakt s Romy.

Otázka č. 5: Která jiná minoritní skupina obyvatelstva by Vám nejméně vadila jako sousedé ve Vašem domě?

Tato otázka umožňovala výběr ze dvou uzavřených odpovědí: a) Ukrajinci, b) Vietnamci. V třetí odpovědi byla možnost vlastního vyjádření.

Graf 15: Odpovědi respondentů k otázce 5 – Dotazník II.

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2012

Největší národnostní menšina, která by respondentům v sousedství nejméně vadila, byli Vietnamci, celkem 69 respondentů. Na druhém místě s počtem 49 respondentů se umístili Ukrajinci. Vyrovnaný počet respondentů (17 a 18) uvedlo Němce a Slováky. V poslední odpovědi, kde byla možnost vlastního názoru, byli uvedeni Řekové a Poláci. Celkem 3 respondenti. 44 respondentů na tuto otázku neodpovědělo vůbec.

3.5.6 Zhodnocení hypotéz

Po analýze výsledků výzkumu zhodnotíme hypotézy stanovené v úvodu. Hypotéza č. 3: **Převládají v majoritní společnosti předsudky rasové nesnášenlivosti ve složení spolubydlících nájemníků v nájemních domech. Jsou Romové diskriminováni.** Hypotéza byla ověřována otázkami 1 až 4 z Dotazníku II. Potvrzení této hypotézy není jednoznačné. Ačkoliv se většina respondentů vyjádřila jako tolerantní k romské menšině, za souseda v obytném domě by takového nájemníka nepřijali vůbec nebo s podmínkami.

Většina respondentů se s touto komunitou nestýká vůbec nebo je nezajímá. K přátelským vztahům dochází minimálně. Dá se předpokládat, že právě toto, osobní zkušenosti a všeobecné povědomí o romské menšině je důvodem pro nepřijetí této komunity do svého okolí, ačkoliv všeobecná netolerance nebyla prokázána.

ZÁVĚR

V bakalářské práci se autorka pokusila načrtnout základní události a historické momenty minoritní romské skupiny obyvatelstva. Cílem práce bylo seznámení se s historií, kulturou, životním stylem Romů a vztahu tohoto etnika k bydlení. Nastínit problémy s diskriminací Romů při získávání odpovídajícího bydlení a vysvětlení pojmu sociálního vyloučení a jeho vlivu na život romské komunity. Popsat přístup k bydlení sociálně ohrožených skupin a Romů v České republice a Evropě.

Konkrétním cílem práce bylo zjistit, zda nájemní bydlení představuje druh bydlení, který romská minorita považuje za vhodný pro svůj způsob života. Dalším cílem bylo zjistit osobní zkušenost Romů s diskriminací vůči své minoritě od spolubydlících a v zájmu objektivitě byl v rámci dotazníkového šetření zjišťován názor nájemníků z majoritní skupiny společnosti na ochotu bydlet v blízkosti romské menšiny či jiné etnické skupiny.

Splnění těchto cílů bylo dosaženo pomocí dotazníkového šetření a prostudováním značného množství literatury, zabývající se romským etnikem. V úvodu bylo vysloveno několik hypotéz, které jsou na základě výsledků dotazníkového šetření v závěru práce potvrzeny či vyvráceny.

Dotazníkovým šetřením se podařilo potvrdit hypotézu, že nájemní bydlení je způsob bydlení, který minoritní (Romská) skupina obyvatelstva preferuje. Naprostá většina respondentů využívá výhod nájemního bydlení jako je zajištění veškerých služeb za úhradu nájemného. Další skupinu tvoří respondenti, kterým tento způsob bydlení vyhovuje vzhledem ke způsobu jejich života. Jen malá část respondentů by volila jiný způsob bydlení a to především při zajištění dostatečného množství finančních prostředků. Druhou hypotézu, zda se členové minoritní skupiny obyvatelstva setkávají s rasovou diskriminací od spolubydlících v nájemních domech, se nepodařilo zcela potvrdit. Respondenti se plně setkávají s rasovou diskriminací při získávání nájemního bydlení. Mívají problémy s odmítáním realitními kanceláři či vlastníky bytů kvůli národnostní příslušnosti, uváděné obsazenosti bytů nebo byla ukončena komunikace bez udání důvodu. Oproti tomu ve vzájemných sousedských vztazích v obytných domech rasovou diskriminaci vysloveně nepocítují. Zhruba polovina respondentů se s rasovou diskriminací v domě kde bydlí, vůbec nesešla nebo uvádí, že v každé skupině obyvatel se najdou lidé slušní

a neslušný. Dotazníkové šetření ale také potvrdilo, že se druhá polovina respondentů setkává s rasovou diskriminací od sousedů v domě, kde bydlí. Na tyto dva protichůdné přístupy mohla odpovědět třetí hypotéza. Zabývala se otázkou, zda převládají v majoritní společnosti předsudky rasové nesnášenlivosti ve složení spolubydlících nájemníků v nájemních domech, či zda jsou Romové diskriminováni. Odpověď na tuto hypotézu však není jednoznačná. Ačkoliv se většina respondentů vyjádřila jako tolerantní k romské menšině, za souseda v obytném domě by takového nájemníka nepřijali vůbec nebo s podmínkami. Většina respondentů se s touto komunitou nestýká vůbec nebo je nezajímá. K přátelským vztahům dochází minimálně. Dá se předpokládat, že právě toto, osobní zkušenosti a všeobecné povědomí o romské menšině je důvodem pro nepřijetí této komunity do svého okolí, ačkoliv všeobecná netolerance nebyla prokázána. Důraz přijetí za souseda byl kladen především na slušné sousedské vztahy, žádné kriminální prostředí a omezení nekontrolovaného zvýšení počtu spolubydlících v jednom bytě.

Romové jsou naši spoluobčané. Patří do naší společnosti a podle dotazníkového šetření v praktické části práce vše nasvědčuje tomu, že v naprosté většině chtějí žít s námi, sdílet společně hodnoty a způsob života. Mají jinou historickou zkušenost, než máme my. Po celá staletí žili většinou na okraji společnosti. Z tohoto důvodu získali mnoho dovedností, které jim pomohly přežít. Jejich vztah k ostatní populaci byl vždy ostražitý, účelový a nedůvěřivý. Toto přetrvává dodnes. Vnitřně bojují, zda zůstat věrni svému způsobu života či se přizpůsobit ostatním. Před majoritní skupinou tedy stojí nelehký úkol: nabídnout Romům pomoc, překonat předsudky a mít zájem na jejich integraci. Nějaký neutrální vztah mezi oběma skupinami totiž neexistuje. V současnosti se jedná spíše o neřešené napětí skryté i otevřené. Autorka doufá, že tato bakalářská práce přispěla ke zvýšení povědomí o historii a problematice bydlení Romů v Evropě i v České republice.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Autorský kolektiv. *Romové ve městě*, Vydal SOCIOKLUB, Meziresortní komise vlády České republiky pro záležitosti romské komunity, Praha 2002, ISBN 80-86484-01-7.

FRIŠTENSKÁ, H., In: Autorský kolektiv. *Romové, bydlení, soužití*, Vydal SOCIOKLUB Praha 2000, ISBN 80-902260-8-6b.

HIRT T. a M. JAKOUBEK. "*ROMOVÉ*" v osidlech sociálního vyloučení, Vydalo Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2006, ISBN 80-86898-76-8.

KOZLÍKOVÁ, D. *Romská otázka – překážka vstupu České republiky do Evropské unie?*, Vydal Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2001, ISBN 80-7330-001-X.

LUX, M. a F. KUDA. *Bydlení v regionech (důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení)*, Vydalo nakladatelství Professional Publishing ve spolupráci s Vysokou školou báňskou - Technickou univerzitou Ostrava, Fakultou stavební, Katedrou městského inženýrství, Praha 2010, ISBN 978-80-7431-026-3.

LUX, M., M. MIKESZOVÁ a P. SUNEGA. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*, Vydal Sociologický ústav AV ČR, Praha 2010, ISBN 978-80-7330-176-7.

MIKESZOVÁ M., P. SUNEGA a T. KOSTELECKÝ. *Dopady hospodářské krize na finanční dostupnost bydlení - analýza a možné nástroje státu*, Vydal Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha 2010, ISBN 978-80-7330-182-8.

NAVRÁTIL, P., In: Autorský kolektiv, *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*, Vydal Portál, s.r.o., Praha 2003, ISBN 80-7178-741-8.

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes* Vydala Univerzita Palackého v Olomouci , Fakulta pedagogická, Olomouc 1993, ISBN 80-7067-310-9.

PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*, Vydání 1. Ostrava, Repronis, 2010, ISBN 978-80-7329-249-2.

SAMKOVÁ A. K. *Romská otázka, Psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*, Vydalo Vydavatelství BLINKR, 2011, ISBN 978-80-87579-03-9.

SUNEGA P., M. LUX a M. MIKESZOVÁ. *Regionální rozdíly ve finanční dostupnosti bydlení jako bariéra pro migraci za prací - analýza a možné nástroje státu*, Vydal Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha 2010, ISBN 978-80-7330-179-8.

OSTATNÍ ZDROJE

AMORE ROMA, Naši Romové [film]. *Výukový pořad o historii, kultuře a tradicích Romů na VHS*, Vydal Videograph Pragafilm 2001, ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, nadačním fondem Dobrý soused, Muzeem romské kultury Brno.

Internetové zdroje:

Článek, *Schválené principy Koncepce bydlení a bytové politiky do roku 2020*, [online] [2012-10-28]. Dostupné z: <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6512081>

Článek, *Státní fond rozvoje bydlení se představuje*, [online] [2012-10-14], stránky ©2011 Státní fond rozvoje bydlení. Dostupné z: <http://www.sfbr.cz/>

DEMETER, F. *Romaňi čirlatuňi phuv – Dávná zem Romů* [online][cit. 2012-09-30] internetové stránky časopisu Romano Džaniben, vydavatel Romano džaniben, Biskupcova 85, Praha 3. Dostupné z: <http://www.dzaniben.cz/?m=SA&p=200701&i=20070101>

ERAZÍMOVÁ a kolektiv autorů. *Efektivní komunikace v interkulturním prostředí*, Praktická příručka pro pracovníky Úřadů práce, s. 9, Vydal Člověk v tísní, Praha 2004, [online] [2012-03-15], Dostupné z: <http://epolis.cz/page.php?location=1&menu=first&id=26&publication=12>

Gabal analysis & Consulting. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících*

v této oblasti, Praha 2006, [online] [2012-10-21]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf

Koncepce bydlení ČR do roku 2020, [online] [2012-10-28]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Bytova-politika/Informace-Udalosti/Koncepce-bydleni-CR-do-roku-2020>

Laco Toušek. *Sociální vyloučení a prostorová segregace*, katedra antropologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, [online] [2012-10-21]. Dostupné z: <http://www.antropologie.org/cs/publikace/prehledove-studie/143-socialni-vyloueni-a-prostorova-segregace>

Mezinárodní pakty [online], [2012-10-7]. Dostupné z: <http://www.odpovednareforma.cz/>

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY, *Dějiny Romů*, [online] poslední aktualizace 13. 1. 2010, 23:16, [cit. 2012-09-30]. Dostupné z: http://www.rommuz.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=320&Itemid=25&lang

Postavení a marginalizace Romů v ČR a na Slovensku, [online] [2012-10-07]. Dostupné z: <http://www.tolerance.cz/kurzy/Kohoutek.htm>

Situační analýza sociálně vyloučených lokalit na území města Litvínova se zaměřením na sídliště Janov, Web sociálně vyloučených lokalit, [online] [2012-10-28]. Dostupné z: <http://litvinovjanov.blog.cz/0902/situacni-analyza-socialne-vyloucenych-lokalit-na-uzemi-mesta-litvinova-se-zamerenim-na-sidliste-janov>

stránky Cestování - Čundr. CZ, [online] [2012-10-07]. Dostupné z: <http://www.cundr.cz/madarsko/ocekavany-vyvoj/>

Stránky Vlády České republiky, Vláda ČR (c) 2009-2012, [online] [2012-10-14]. Dostupné z: <http://racek.vlada.cz/usneseni/usnweb.nsf/0/A0915EF4E62782FFC12571B6006D46E5>

Stránky© 2012 Charita Česká republika, [online] [2012-10-14]. Dostupné z: <http://vs.charita.cz/aktuality/novinky-vesnicky/velkolepe-oslavy-10-let-vyroci-vesnicky-souziti/>

Publikace:

HOFMAN Z. *Lidská práva Romů a kočovníků v Evropě, Výňatky z úplné zprávy*, Vytiskla Rada Evropy, únor 2012.

kolektiv Regionální knihovny Karviná. *Žijí mezi námi – Historie a současnost Romů*, Vydala Regionální knihovna Karviná v roce 2007 za spolufinancování Evropským sociálním fondem EU a státním rozpočtem ČR.

Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 k 26. 3. 2011, Vydal Český statistický úřad v roce 2012, Kód publikace: 01000-12, ISBN 978-80-250-2145-3.

Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 k 26. 3. 2011, Vydal Český statistický úřad v roce 2012, Kód publikace: 02042-12, ISBN 978-80-250-2151-4.

Srovnávací zpráva Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA), Podmínky bydlení Romů a Travellerů v Evropské unii, Vydalo Evropská společenství, 2009, ISBN: 978-92-9192-538-4.

SUNEGA P., R. JAHODA a T. KOSTELECKÝ. *Reforma bytové politiky v ČR: návrh a výsledky simulací*, Vydal Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha 2011, ISBN 978-80-7330-201-6.

Ústí nad Labem, Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit - české lokality, výzkumná zpráva na základě výzkumného projektu zadaného Úřadem vlády ČR. Realizátorem zakázky byla společnost GAC spol. s r.o., realizovaný Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Praha, 2009.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam grafů

Graf 1:	Odpovědi respondentů k otázce 1 – Dotazník I.	49
Graf 2:	Odpovědi respondentů k otázce 2 – Dotazník I.	50
Graf 3:	Odpovědi respondentů k otázce 3 – Dotazník I.	51
Graf 4:	Odpovědi respondentů k otázce 4 – Dotazník I.	51
Graf 5:	Odpovědi respondentů k otázce 5 – Dotazník I.	52
Graf 6:	Odpovědi respondentů k otázce 6 – Dotazník I.	53
Graf 7:	Odpovědi respondentů k otázce 7 – Dotazník I.	54
Graf 8:	Odpovědi respondentů k otázce 8 – Dotazník I.	54
Graf 9:	Odpovědi respondentů k otázce 9 – Dotazník I.	55
Graf 10:	Odpovědi respondentů k otázce 10 – Dotazník I.	56
Graf 11:	Odpovědi respondentů k otázce 1 – Dotazník II.	61
Graf 12:	Odpovědi respondentů k otázce 2 – Dotazník II.	62
Graf 13:	Odpovědi respondentů k otázce 3 – Dotazník II.	63
Graf 14:	Odpovědi respondentů k otázce 4 – Dotazník II.	63
Graf 15:	Odpovědi respondentů k otázce 5 – Dotazník II.	64

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Rozložení respondentů podle pohlaví dotazník I	46
Tabulka 2:	Rozložení respondentů podle věku dotazník I	46
Tabulka 3:	Rozložení respondentů podle dosaženého vzdělání dotazník I	47
Tabulka 4:	Rozložení respondentů podle rodinného stavu dotazník I	47
Tabulka 5:	Rozložení respondentů podle zaměstnanosti dotazník I	47
Tabulka 6:	Rozmístění a počty dotazníků	48
Tabulka 7:	Počty členů jednotlivých domácností	56
Tabulka 8:	Rozložení respondentů podle pohlaví dotazník II	59
Tabulka 9:	Rozložení respondentů podle věku dotazník II	59
Tabulka 10:	Rozložení respondentů podle dosaženého vzdělání dotazník II	60
Tabulka 11:	Rozložení respondentů podle rodinného stavu dotazník II	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník I	I
Příloha B - Dotazník II	IV
Příloha C - Identifikace otázek podporujících jednotlivé hypotézy	VI

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník I.

Požadavky minoritní (Romské) skupiny nájemníků na bydlení

Anonymní sociologický průzkum mezi nájemníky společnosti CPI BYTY, a.s.

Požadavky minoritní Romské skupiny nájemníků na bydlení

Prosím vyberte odpověď nejbližší vyjadřující Váš názor a zakroužkujte jí:

1. Jakým způsobem jste se dozvěděl/a o možnosti získání bytu od společnosti CPI BYTY, a.s.?

- a) Inzerce – tisk, vývěsní plochy
 - b) Od svých známých
 - c) Tuto společnost znám z působení ve svém městě
 - d) Jiným způsobem
- Prosím uveďte jakým:

.....

2. Setkal/a jste se při požadavku na přidělení bytu u jiného vlastníka s rasovou diskriminací?

- a) Spíše ano
- b) Spíše ne
- c) Částečně

3. Jaké byly důvody pro odmítnutí přidělení bytu?

- a) Důvod mi nebyl uveden, ukončena komunikace
 - b) Odmítnutí z důvodu obsazení
 - c) Odmítnutí pronájmu Romům
 - d) Jiný důvod
- Prosím uveďte jaký:

.....

4. Jakou velikost rodiny preferujete pro společné bydlení?
- a) Jsem sám/a
 - b) Dvougenerační (rodiče + děti)
 - c) Vícegenerační (rodiče + děti + prarodiče)
5. Setkal/a jste se s rasovou diskriminací od spolubydlící majoritní skupiny v místě svého minulého nebo dosavadního bydliště?
- a) Spíše ano
 - b) Spíše ne, neměl/a jsem problémy
 - c) Různě, v každé skupině jsou více či méně vstřícní lidé
 - d) Chcete-li, uveďte stručně své zkušenosti:
-
6. Preferujete byt za levnější nájemné v méně lukrativní lokalitě?
- a) spíše ano
 - b) spíše ne
 - c) mé rozhodnutí ovlivňuje lokalita
7. Preferujete bydlení v lokalitě s převažující minoritní (Romskou) skupinou nájemníků před bydlením v bytovém domě s majoritní skupinou?
- a. spíše ano
 - b. spíše ne
 - c. je mi jedno
8. Máte povědomí o tom, že lze čerpat příspěvek na bydlení přispívající krytí nákladů na bydlení rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy?
- a. ano, již využívám
 - b. nemám povědomí
 - c. uvítám radu pracovníka vaší společnosti zabývajícím se dávkami státní pomoci
9. Je nájemní bydlení způsob bydlení, který preferujete?
- a. spíše ano
 - b. spíše ne
 - c. radši bych volil jiný
- Prosím můžete uvést jaký?
.....

10. V případě, že jste si vybral/a typ nájemního bydlení uveďte důvod preference:

- a) za úhradu nájemného mám zajištěné služby, nemusím se o nic starat
- b) vyhovuje mému způsobu života
- c) nemám možnost zajistit jiným způsobem mnou požadované bydlení pro sebe a mou rodinu

Na závěr dovolte jen pár otázek nezbytných pro možnost statistického zpracování výsledků výzkumu:

11. Pohlaví:

- a. žena
- b. muž

12. Věk: ...

13. Nejvyšší ukončené vzdělání:

- a. základní
- b. vyučen, SŠ bez maturity
- c. SŠ s maturitou
- d. Vysokoškolské

14. Rodinný stav

- a. svobodný/á
- b. ženatý / vdaná
- c. rozvedený /á
- d. vdovec / vdova
- e.

15. Jste zaměstnán/a

- a. Ano
- b. Ne

V případě, že jste zaměstnán/a uveďte prosím Vaší pracovní pozici:

.....

16. Kolik členů má Vaše domácnost?

Uveďte prosím počet:

Děkujeme Vám velmi za ochotu a spolupráci při vypracování tohoto anonymního dotazníku. Dotazník bude sloužit pouze pro sociologický průzkum mezi našimi nájemníky. Nemá vliv na současné ani budoucí složení nájemníků v bytových domech naší společnosti.

Příloha B – Dotazník II.

Přístup majoritní skupiny nájemníků k soužití s Romy, případně jinými etnickými skupinami

Anonymní sociologický průzkum mezi nájemníky společnosti CPI BYTY, a.s.

Přístup majoritní skupiny nájemníků k soužití s Romy, případně jinými etnickými skupinami

Prosím vyberte odpověď nejbližší vyjadřující Váš názor a zakroužkujte jí:

1. Myslíte si, že jste tolerantní vůči romské menšině?
 - a) Myslím, že jsem tolerantní vůči romské menšině
 - b) Myslím, že jsem částečně tolerantní vůči romské menšině, záleží na okolnostech
 - c) Myslím, že nejsem tolerantní vůči romské menšině

2. Vadilo by Vám, mít za souseda v domě, ve kterém bydlíte rodinu (rodiny) romské národnosti?
 - a) Nevadilo
 - b) Vadilo
 - c) Záleželo by na chování a způsobu jejich života

3. V případě, že by Vám vadilo mít za souseda Roma, prosím uveďte důvod:
 - a) Odlišný způsob života, obavy z neznámého
 - b) Obavy o své bezpečí a bezpečí svým blízkých
 - c) Obavy z nekontrolovaného zvýšení počtu spolubydlících v jejich bytě, sestěhování příbuzných
 - d) Jiné obavy
Prosím uveďte jaké:
.....

4. Máte nějaké osobní kontakty s romskou menšinou?
 - a) ano mám, jsou mezi nimi i mí známí
 - b) nemám, nevyhledávám tento typ kontaktů
 - c) nevšímám si, nezajímají mne

5. Která jiná minoritní skupina obyvatelstva by Vám nejméně vadila jako sousedé ve Vašem domě?

- a) Ukrajinci
 - b) Vietnamci
 - c) Jiná
- Prosím uveďte jaká:

.....

Na závěr dovolte jen pár otázek nezbytných pro možnost statistického zpracování výsledků výzkumu:

6. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

7. Věk:

.....

8. Nejvyšší ukončené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen, SŠ bez maturity
- c) SŠ s maturitou
- d) vysokoškolské

9. Rodinný stav

- a) svobodný/á
- b) ženatý / vdaná
- c) rozvedený /á
- d) vdovec / vdova

Děkujeme Vám velmi za ochotu a spolupráci při vypracování tohoto anonymního dotazníku. Dotazník bude sloužit pouze pro sociologický průzkum mezi našimi nájemníky. Nemá vliv na současné ani budoucí složení nájemníků v bytových domech naší společnosti.

Příloha C – Identifikace otázek podporujících jednotlivé hypotézy

H1: Je nájemní bydlení způsob bydlení, který minoritní (Romská) skupina obyvatelstva preferuje v oblasti bydlení?

Odpovídají otázky z dotazníku:

D1_OT 2

D1_OT 3

D1_OT 5

H2: Setkávají se členové minoritní (Romské) skupiny obyvatelstva s rasovou diskriminací od spolubydlících v domech nájemního bydlení?

Odpovídají otázky z dotazníku:

D1_OT 9

D1_OT 10

H3: Převládají v majoritní společnosti předsudky rasové nesnášenlivosti ve složení spolubydlících nájemníků v nájemních domech? Jsou Romové diskriminováni?

Odpovídají otázky z dotazníku:

D2_OT 1

D2_OT 2

D2_OT 3

D2_OT 4

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Šárka Raková

Obor: Manažerská studia – řízení lidských zdrojů

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Romská otázka, Podmínky bydlení Romů

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 56

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 14

Počet ostatních zdrojů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Jan Veselý, DiS.